

Examensrättsprövning

Diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola

Examensrättsrapporter

Högskoleverkets serie ”Examensrättsprövning”

Utbildning i biodynamisk odling.

Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R

Konstnärlig kandidat- och magisterexamen

Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R

Kyrkomusikalisk utbildning vid Sköndalsinstitutet

Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R

Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet

Högskoleverkets rapportserie 1996:15 R

Uppföljning av teologisk utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:18 R

Prövning av medieutbildningen vid Mediehögskolan i Uppsala

Högskoleverkets rapportserie 1996:30 R

Läroarbetsutbildning vid högskolorna i Borås och Halmstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:4 R

Utbildningar vid Södertörns högskola

Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R

Grundskolläroarbetsutbildning vid Högskolan i Falun/Borlänge, Högskolan i

Jönköping och Högskolan i Kristianstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:11 R

Utbildningar vid Företagsekonomiska Institutet, Stockholms

Musikpedagogiska Institut och Högskolan i Gävle/Sandviken

Högskoleverkets rapportserie 1997:12 R

Utbildning i pedagogiskt drama vid tre folkhögskolor

Högskoleverkets rapportserie 1997:14 R

Kandidat- och magisterexamen vid Kungliga Musikhögskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:26 R

Gymnasieläroarbetsutbildning vid Högskolan Dalarna, Luleå tekniska

universitet och Mitthögskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:32 R

Konstnärlig högskoleexamen i konst och design vid fem hantverksskolor

Högskoleverkets rapportserie 1997:34 R

Magisterexamensprövning vid elva högskolor

Högskoleverkets rapportserie 1997:38 R

Tillväxt och växtvärk

Högskoleverkets rapportserie 1997:40 R

Magister- och kandidatexamen i huvudämnen inom vård och omsorg

Högskoleverkets rapportserie 1998:9 R

Tidigare examensrättsrapporter

Följande rapporter är utgivna av Kanslersämbetet.

Från och med 1 juli 1995 har Högskoleverket övertagit examensrättsprövningarna.

Samtliga rapporter kan beställas hos Högskoleverket

Tfn 08-453 70 00, fax 08-453 70 50

De frikyrkliga seminarierna som högskolor – en utredning.

Kanslersämbetets rapport 1993:1

Magisterexamensprövning.

Kanslersämbetets rapport 1993:2

Konstnärlig högskoleexamen eller ny fackhögskoleexamen i design

– kriterier, genomgång och prövning av Berghs Reklamskola.

Kanslersämbetets rapport 1994:1

Examensrätt inom Läroarbetsutbildningsområdet – delrapport från

Läroarbetsutbildningsgruppen.

Kanslersämbetets rapport 1994:2

Konstnärlig magisterexamen.

Kanslersämbetets rapport 1995:1

Doktorsexamen vid Stiftelsehögskolan i Jönköping.

Kanslersämbetets rapport 1995:2

Fortsatt magisterexamensprövning.

Kanslersämbetets rapport 1995:3

Prövning av Naprapathögskolan.

Kanslersämbetets rapport 1995:4

Examensrätt för Waldorfbildningar.

Kanslersämbetets rapport 1995:6

*Högskoleverkets hela rapportserie
finns på inlagans sista blad*

Diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola

Examensrättsprövning

Högskoleverket • Birger Jarls gatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-453 70 00 • fax 08-453 70 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola – Examensrättsprövning

Producerad av Högskoleverket i maj 1998

Högskoleverkets rapportserie 1998:14 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--98/14--SE

Innehåll: Avdelningen för utvärdering och kvalitetsarbete

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Printgraf, Stockholm, juni 1998

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	7
Summary	9
DE SAKKUNNIGAS YTTRANDE	
Inledning	13
Ansökan	13
Uppdrag	13
Utredningens bakgrund	14
Institutioner/institut	15
<i>Institutionen för omvårdnad</i>	15
<i>Vårdetiska institutet</i>	16
<i>Institutionen för socialt arbete – Sköndalsinstitutet</i>	17
<i>Institutet för forskning om frivilligt socialt arbete</i>	17
<i>Institutionen för kyrkomusik</i>	18
<i>Institutionen för teologi</i>	18
<i>Sammanfattning</i>	19
Diakonivetenskap vid institutionen för diakoni	20
Profilutbildning i diakoni	20
Magisterexamen i diakonivetenskap	21
Diakonivetenskap som ämne	24
Inledning	24
Diakonivetenskap vid universitetet i Heidelberg	24
<i>Diakonivetenskapens framväxt</i>	24
<i>Diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg</i>	25
<i>Den diakonivetenskapliga utbildningens organisation och innehåll</i>	26
<i>Diakonivetenskaplig forskning</i>	27
<i>Avslutning</i>	27
Diakonivetenskap vid nordiska universitet och högskolor	28
<i>Diakonivetenskap i Norge</i>	28
<i>Diakoniutbildning och forskning i Finland</i>	30
<i>Diakoniutbildning och forskning i Danmark</i>	30
<i>Diakoniutbildning och forskning på Island</i>	30
Avslutning	31

Magisterexamen i diakonivetenskap – en prövning	34
Villkor för examensrätt	34
Kvalitetskriterier	34
Ämnesdjup och ämnesbredd	34
Kritisk och kreativ miljö	36
Lärarkompetens och kompetensutveckling	37
Pedagogisk utveckling och examination	38
Behörighet för forskarutbildning	39
Behörighet och antagning	40
Utvärdering och kvalitetssäkring	40
Bibliotek och informationsförsörjning	41
Lokaler och utrustning	41
Jämställdhet	42
Internationalisering	42
Förslag	43
HÖGSKOLEVERKETS YTTRANDE	
Ansökan om rätt att utfärda magisterexamen i diakonivetenskap	47
BILAGA	
Diakonivetenskap vid universitetet i Heidelberg	51
Inledning	51
Diakoni och välfärd	51
Den lokala organisationen	52
Diakonivetenskapens framväxt	53
Diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg	55
Den diakonivetenskapliga utbildningens organisation och innehåll	56
Diakonivetenskaplig forskning	59
Avslutning	62
Noter	65

Förord

Högskoleverket prövar sedan den 1 juli 1995 rätten att ge examen. Verket beslutar om examensrätt för högskolor med offentlig huvudman och yttrar sig till regeringen i fråga om examensrätt för enskilda utbildningsanordnare.

I denna rapport redovisas prövning av magisterexamen i diakonivetenskap.

Högskoleverket har anlitat före universitetskanslern professor Carl-Gustaf Andrén, ordförande, rektorn vid Åbo akademi, professor Gustav Björkstrand, och docenten vid Uppsala universitet Anders Bäckström, tillika sekreterare att som sakkunniga biträda verket vid bedömning av ansökan. Som expert har dessutom föreståndaren för ”Helsefag, hovedfag, studieretning diakoni” vid universitetet i Oslo, docent Trygve Wyller, deltagit.

I rapporten förs en principellt intressant diskussion om hur nya ämnen växer fram. Diakonivetenskap finns ännu inte som ett akademiskt ämne i Sverige, men håller dock på att etableras både i Norden och i Europa. Sakkunnigruppen har därför granskat diakonivetenskap i de nordiska grannländerna samt Tyskland. Ämnesområdets framväxt följer samma mönster som andra ämnen inom vård, omsorg och pedagogik. Ämnesutvecklingen har i stor utsträckning varit relaterad till den professionella verksamheten samtidigt som ett teoretiskt kunskapsområde håller på att profileras. Spänningsfältet mellan vetenskaplig bredd och ämnesidentitet skildras i de sakkunnigas yttrande.

Rapporten innehåller också Högskoleverkets yttrande till regeringen.

Agnetta Bladh
generaldirektör

Sammanfattning

Ansökan om rätt att utfärda magisterexamen i diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola.

Ersta Sköndal högskola bildades 1996 genom samverkan mellan Ersta högskola och Sköndalsinstitutet. Vid högskolan har under en följd av år givits sjuksköterskeutbildning 120 poäng, socionomutbildning 140 poäng, kyrkomusikalisk utbildning 80 poäng samt yrkesutbildning för diakoner 40 poäng. Teologisk utbildning är under uppbyggnad. Ansökan avser rätt att utfärda magisterexamen i diakonivetenskap 160 poäng.

Av studieplanen framgår att magisterexamen skall bygga dels på sjuksköterskeexamen, socionomexamen eller religionsvetenskaplig examen (120–140 poäng), dels på fördjupade studier i karaktärsämnet diakonivetenskap motsvarande 80 poäng. Diakonivetenskapen skall innehålla studier i teologiska, historiska och yrkesteoretiska motiv för socialt arbete och diakoni, analyser av hälso- och socialpolitikens ideologiska och värdemässiga grunder samt förmåga att identifiera etiska och livsåskådningsmässiga frågor. Utbildningen skall också ge grundläggande kunskap om vetenskapliga metoder och vetenskapsteori. Uppsats ingår.

Sakkunniggruppen konstaterar att diakonivetenskapen inte finns som självständigt akademiskt ämne i Sverige. Ämnet håller dock på att växa fram både i en nordisk och i en europeisk kontext. I Tyskland finns bl.a. en professur i praktisk teologi/diakonivetenskap vid universitetet i Heidelberg. Vid universitetet i Oslo finns en ”hovedfagutbildning” i ämnet. Akademiska ämnen bildas genom att nya kunskapsområden avgränsas och görs forskningsbara. Nya ämnesområden är därför inte definierade och etablerade förrän forskarutbildning har organiserats, helst ledd av en ämnesföreträdare. En utbildning, särskilt på magisternivå, kan då orienteras mot forskningsområdets kärna. Denna ämnesmässiga fördjupning skall samtidigt vara relaterad till stödamnen så att en rimlig bredd uppstår.

Det är tydligt att diakonivetenskapen fortfarande håller på att etableras som akademiskt ämne. Definitionen av fördjupningsområdet pågår och forskning är under uppbyggnad. Ämnet präglas för närvarande av sin tvärvetenskapliga och yrkesinriktade karaktär där en rad kurser fogas samman för att ytterst ge en yrkeskompetens i gränsområdet mellan kyrkans och samhällets sociala omsorg. För att en magisterexamen skall kunna utfärdas måste utbildningen tydligare orienteras mot ämnets kärna. För detta syfte krävs att forskarutbildning organiseras, t.ex. i relation till teologisk fakultet, att minst två disputerade lärare finns tillgängliga vid utbildningen för handledning och att en studiemiljö upprättas som borgar för både ämnesdjup och bredd. Dessa förutsättningar finns vid Ersta Sköndal högskola, inte minst genom goda lokaler och ett väl utrustat bibliotek. Potentialen för en framtida utveckling av diakonivetenskapen som undervisnings- och forskningsområde finns således. Den nuvarande utbildningsorganisationen uppfyller dock inte de kvalitetskrav som måste ställas på en högskoleutbildning som skall leda till magisterexamen. Med mindre kompletteringar borde en diakonivetenskaplig utbildning som leder till högskoleexamen om 80 poäng kunna etableras.

Mot den angivna bakgrunden föreslår sakkunniggruppen att ansökan om rätt att utfärda magisterexamen i diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola lämnas utan bifall.

Summary

Application for the right to issue Master's degrees in deaconal studies at Ersta Sköndal University College.

Ersta Sköndal University College was established in 1996 as a result of collaboration between Ersta University College and the Sköndal Institute. Ersta University College offers courses in nursing (120 credits), social work and public administration (140 credits) and church music (80 credits), as well as vocational training for deacons (40 credits). A study programme in theology is being prepared. The application relates to Master's degrees in deaconal studies, 160 credits.

According to the prospective syllabus the Master's degree would be based on 1) a Bachelor of Science in Nursing or a Bachelor of Science in Social Work or a Bachelor of Divinity (120-140 credits) and 2) an advanced study programme in the main subject, deacon studies, corresponding to 80 credits. This programme would include studies of theological, historical and occupational motives for social work and parish welfare work, analyses of the ideological and value-related basis of health and welfare policies and would train the ability to identify ethical and moral issues. The programme would also provide a basic knowledge of scientific method and epistemology. Students would be required to present a paper.

The expert team notes that deaconal studies is not an independent academic subject in Sweden. It is, however, emerging as a subject in a Nordic and European context. In Germany, for example, a Chair of Practical Theology and Deaconal Studies exists at Heidelberg University. There is a "main subject programme" in the subject at Oslo University. Academic subjects are established when branches of knowledge are defined and can be made the subject of research. Consequently, new subject areas cannot be regarded as defined and established until postgraduate education, preferably directed by the holder of a chair, has been organized. A study programme, particularly for a Master's degree, can then focus on the core research field. Parallel with this deepening of the subject, companion subjects should be included in order to ensure sufficient breadth.

Deaconal studies is clearly still in the process of establishment as an academic subject. The main focus of the studies is still being defined and research is being developed. At present, the nature of the subject is basically multidisciplinary and occupation-oriented, and various courses are brought together to provide professional qualifications for a career at the interface between church and public social welfare services. It will only be possible to issue Master's degrees when the study programme focuses more clearly on the core syllabus. To this end postgraduate studies must be organized, for example in relation to a faculty of theology, at least two university teachers with doctor's degrees must be available for supervision of the study programme and a study environment must be established that guarantees the depth and breadth of the studies. These conditions exist at Ersta Sköndal University College, not least due to the quality of the premises and a well-stocked library. There is thus potential for the development of deaconal studies as a subject of education and research. However, the present organization of these studies does not satisfy the necessary requirements for a Master's degree study programme. With minor adjustments it should, however, be possible to introduce a study programme in deaconal studies for a University Diploma corresponding to 80 points.

In the light of the above comments the expert team proposes that the application for the right to issue Master's degrees in deacon studies at Ersta Sköndal College should be denied.

De sakkunnigas yttrande

Inledning

Ansökan

Ersta Sköndal högskola har i skrivelse till regeringen den 24 juni 1997 ansökt om rätt att utfärda magisterexamen i ämnet diakonivetenskap vid institutet för diakoni. Till ansökan har bifogats organisationsplan över den 1 juli 1997 nyinrättade högskolan, tilltänkt kursplan, lärarlista och årsberättelser för huvudmännen Ersta diakonisällskap och Stiftelsen Stora Sköndal. Ansökan har kompletterats med förslag till reviderad studieplan för magisterexamen den 20 januari 1998 och beslut om ny studieplan för diakonikutbildningen den 27 januari 1998.

Uppdrag

Högskoleverket har av Utbildningsdepartementet den 18 september 1997 anmodats att yttra sig i ärendet. För att som sakkunniga biträda verket i handläggningen har utsetts förre universitetskanslern professor Carl-Gustaf Andrén, ordförande, rektorn vid Åbo akademi, professor Gustav Björkstrand, och docenten vid Uppsala universitet Anders Bäckström, tillika sekreterare. Att biträda sakkunnigruppen som expert har föreståndaren för "Helsefag, hovedfag, studieretning diakoni" vid universitetet i Oslo, docent Trygve Wyller, förordnats. Sakkunnigruppen har tagit del av ansökan och har haft överläggningar med både styrelsen för Ersta Sköndal högskola och lärar- respektive studeranderepresentanter vid utbildningen den elfte november 1997. Vid detta tillfälle har bibliotek, undervisningslokaler och studerandemiljö besiktigats. Genom studiebesök vid diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg har sakkunnigruppen orienterat sig om diakonivetenskapens framväxt i Tyskland. Den del av denna text som beskriver förhållandena vid Ersta Sköndal högskola har godkänts av högskolans ledning.

Vi får härmed överlämna vårt betänkande Examensrättsprövning – magisterexamen i diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola.

Lund, Uppsala och Åbo i februari 1998

Carl-Gustaf Andrén

Gustav Björkstrand

Anders Bäckström

Utredningens bakgrund

Ersta diakonisällskap och Stiftelsen Stora Sköndal växte fram utifrån 1800-talets behov av social omsorgsverksamhet på kristen grund. Ersta påbörjade sin verksamhet år 1849 med inriktning på kvinnlig diakoni och Svenska diakonisällskapet grundades år 1898 i Gävle men överflyttades år 1905 till Sköndal. Ända från starten har institutionerna haft olika profiler med inriktning på sjukvård respektive social omsorg. Detta speglar också inriktningen på de utbildningar som har givits. Vid Ersta har sjuksköterskeutbildning och utbildning av diakonissor genomförts sedan 1851. Dessa utbildningar var från början gemensamma och skildes åt 1944. Vårdutbildningen omfattar för närvarande 120 poäng. Diakonutbildning startade år 1898 och har funnits vid Sköndalsinstitutet sedan år 1905. Socionomutbildning har givits sedan 1948. Den omfattar numera 160 poäng. Vid Sköndalsinstitutet finns också kyrkomusikalisk utbildning. Under senare år har de båda högskolorna sammantaget utbildat bortåt 500 studenter årligen. Vid respektive högskola har forskargrupper etablerats kring fälten ”vårdetik” och ”frivilligt socialt arbete”. Institutionerna är belägna i centrala Stockholm, Stigbergsgatan 30 och i Sköndal, söder om Stockholm.

År 1996 enades de båda huvudmännen, Ersta diakonisällskap och Stiftelsen Stora Sköndal, om samverkan mellan Ersta högskola och Sköndalsinstitutet. Detta skedde genom att en gemensam rektorstjänst tillsattes från och med den 1 januari 1997, genom att en gemensam högskolestyrelse utsågs från och med den 1 juli 1997 och genom att högskoleenheten från och med den 1 januari 1998 fick en gemensam benämning, dvs. Ersta Sköndal högskola. Enligt den organisationsplan som har presenterats skall verksamheten fullt utbyggd bestå av följande institutioner/institut:

- Institutionen för omvårdnad
- Vårdetiska institutet
- Institutionen för socialt arbete, Sköndalsinstitutet
- Institutet för forskning om frivilligt socialt arbete
- Institutionen för kyrkomusik
- Institutionen för teologi
- Institutionen för diakoni

Respektive institution och institut leds av en styrelse. Fullt utbyggd förväntas bortåt 1 000 studerande delta i undervisningen.

Högskolan leds av en heltidsanställd rektor, docent i pedagogik vid Stockholms universitet. Vid rektorskansliet finns en heltidsanställd högskolesekreterare.

Institutioner/institut

Innan ansökan om magisterexamen i diakonivetenskap behandlas skall de olika institutionerna/instituten kort introduceras. Dessa speglar den historiska bakgrund mot vilken man skall förstå den svenska diakonins framväxt. I ansökan är denna bakgrund viktig samtidigt som diakonivetenskapen håller på att utvecklas i relation till aktuell forskning inom teologi, vård och social omsorg.

Institutionen för omvårdnad

Vid institutionen för omvårdnad ges sjuksköterskeutbildning (120 poäng). För närvarande finns 180 utbildningsplatser vid programmet. År 1996 utexaminerades 54 personer. Utbildningen omfattar omvårdnadsvetenskap 60 poäng, medicinsk vetenskap 30 poäng, samhälls- och beteendevetenskap 15 poäng och vårdetik 15 poäng. Den kliniska utbildningen löper genomgående under hela utbildningstiden. Som utbildningsprogram för magisterexamen ges vårdetik, palliativ vård och rehabiliterande vård. Programmen omfattar 40 poäng och har 20 utbildningsplatser.

Den diakonala profilen markeras av att de studerande tillförsäkras särskild kompetens i samtalsträning, bekräftande kommunikation, handledda livs-åskådningssamtal samt en praktikvecka inom diakoni. Vid Högskoleverkets utvärdering bedömdes sjuksköterskeprogrammet såsom ”högskolemässigt” på samtliga punkter. Högskoleverket har också i yttrande den 21/1 1998 till regeringen föreslagit att Ersta Sköndal högskola ges rätt att utfärda kandidatexamen i omvårdnad.

Vid institutionen för omvårdnad finns följande fasta tjänster:

- 1) en heltidsanställd prefekt med medicine doktorexamen från Karolinska Institutet,
- 2) en heltidsanställd lektor med medicine doktorexamen från Umeå universitet,

- 3) en heltidsanställd lektor med doktorexamen i vårdvetenskap från Åbo akademi,
- 4) en halvtidsanställd lektor med doktorexamen i tros- och livsåskådningsvetenskap från Uppsala universitet,
- 5) en halvtidsanställd klinisk lektor med filosofie doktorexamen från Nordiska hälsovårdshögskolan,
- 6) två deltidsanställda lektorer och en deltidsanställd professor vid Karolinska Institutet,
- 7) elva högskoleadjunkter på minst halvtid, varav en med licentiatexamen och tre med magisterexamen/motsvarande,
- 8) en heltidsanställd amanuens och en heltidsanställd sekreterare.

Resurser för fortbildning motsvarande 1,0 adjunktjänst finns reserverade. Forskningsprofiler inom institutionen är bl.a. begrepps- och teoribildning, bekräftelse, integritet, hälsa och livskvalitet. Institutionen ingår i Nordplus- och Sokratesnätverk med lärar- och studerandeutbyte samt har forsknings-samverkan både nordiskt och internationellt.

Vårdetiska institutet

Vårdetiska institutet grundades år 1988. Verksamheten finansieras av donationsmedel, av anslag från Ersta diakonisällskap och genom externa forskningsfonder. I dag bedriver det vårdetiska institutet forskning ledd av en adjungerad professor i vårdetik vid Teologiska institutionen i Uppsala. Ett tidigare samarbetsavtal med Teologiska institutionen i Uppsala håller på att omförhandlas. Anslag från Vårdalstiftelsen och från Rådet för arbetslivsforskning (studier av etiken i hemtjänsten) har givits. Föreståndaren är medlem av ett antal redaktioner och referensgrupper. Han samordnar bl.a. forskning kring vårdetikens teori och empiri. Institutet har internationella forskarkontakter.

Vid Vårdetiska institutet finns följande fasta tjänster:

- 1) en heltidsanställd föreståndare, adjungerad professor i vårdetik vid Teologiska institutionen i Uppsala,
- 2) en heltidsanställd forskarasistent teologie doktor i tros- och livsåskådningsvetenskap vid Uppsala universitet,
- 3) en halvtidsanställd forskare, docent i vårdetik vid Uppsala universitet,
- 4) halvtidstjänst som sekreterare samt
- 5) en projektanställd forskningsassistent.

Institutionen för socialt arbete – Sköndalsinstitutet

Den sociala utbildningsverksamheten vid Sköndalsinstitutet lades upp 1948 och anpassades år 1964 till utbildningen vid de nyinrättade socialhögskolorna. Numera ges socionomutbildning efter samma riktlinjer som övriga socialhögskolor i landet och med rätt att utfärda socionomexamen (1993). 45 utbildningsplatser finns. År 1996 avlade 28 studerande socionomexamen.

I socionomprogrammet ingår ämnet socialt arbete upp till 60-poängsnivån, stödämnena som juridik, statsvetenskap, sociologi och psykologi sammanlagt 40 poäng och ett ämnesblock på 20 poäng där 11 poäng handledd praktik integreras med teoretiska kurser om 9 poäng socialt arbete/social metodik, sociologi och etik. Slutligen ges en handledd praktikperiod om 20 poäng. Till detta kommer 20 poäng diakonala ämnen såsom socialetik, tros- och livsåskådningsvetenskap, kyrka–samhälle i historisk belysning och religionsbeteendevetenskap.

Vid institutionen för socialt arbete finns följande fasta tjänster:

- 1) en heltidsanställd prefekt med en filosofie doktorsgrad i Tema hälsa och samhälle vid Linköpings universitet
- 2) fem fasta lärartjänster på minst halvtid, varav en innehavare har licentiatexamen i psykologi och en har magisterexamen i socialt arbete. Övriga har adjunktkompetens,
- 3) en deltidanställd lektor (25 %) med filosofie doktorsexamen i socialt arbete vid Stockholms universitet,
- 4) en heltidsanställd kanslist, en heltidsanställd prefektsekreterare/handläggare ansvarig för internationella kontakter genom Nordplus och Sokratesnätverk samt en studiekonsulent som är administrativ samordnare, ansvarig för studiesociala frågor och som i egenskap av diakon har viss undervisning.

Institutet för forskning om frivilligt socialt arbete

Institutet för forskning om frivilligt socialt arbete påbörjade sitt arbete år 1992. Från och med den 1 februari 1998 är institutet integrerat med institutionen för socialt arbete – Sköndalsinstitutet. Institutet har bl.a. medverkat i statliga och andra utredningar. Ett flertal större nationella och internationella projekt inom området frivilligt socialt arbete och diakoni bedrivs för närvarande. Dessa finansieras oftast med externa medel. Genom forskares medverkan i undervisning och handledning av examensarbeten och

uppsatser kommer denna resurs grundutbildningen vid socionomprogrammet till godo. En rapportserie har initierats. Institutet ingår i flera nordiska och internationella nätverk rörande forskning om frivilligt socialt arbete.

Vid institutet för forskning om frivilligt socialt arbete finns följande fasta tjänster:

- 1) en heltidsanställd forskningskoordinator med doktorsexamen i socialt arbete vid universitetet i Stockholm,
- 2) en heltidsanställd forskare, filosofie licentiat i pedagogik,
- 3) en halvtidsanställd sekreterare.

Dessutom finns

- 4) tre projektanställda forskare med doktorsexamen i socialantropologi, socialt arbete samt sociologi samt
- 5) tre doktorander vid Stockholms universitet placerade vid Sköndalsinstitutet.

Institutionen för kyrkomusik

En tvåårig kyrkomusikerutbildning har givits vid Sköndalsinstitutet sedan år 1959. År 1996 tilldelades Sköndalsinstitutet rätt att utfärda högskoleexamen i kyrkomusik om 80 poäng. Utbildningen innefattar a) kyrkomusik 40 poäng med betoning på gudstjänstmusik och kör- resp. ensembleledning, b) sång 8 poäng, c) piano 12 poäng, d) gehörsskolning och satslära 8 poäng, e) pedagogik/metodik 4 poäng, f) körsång 2 poäng och g) praktik/administration 6 poäng.

År 1996 avlade åtta studerande kantorsexamen. I utvecklingsprogrammet ingår anskaffning av fler piporglar samt ett musikbibliotek. Verksamheten finansieras delvis med rikskyrkliga anslag.

Vid institutionen för kyrkomusik finns en prefekt- och lektorstjänst motsvarande 60 % samt sju fasta lärartjänster på adjunkt-nivå, varav sex är på halvtid.

Institutionen för teologi

Institutionen för teologi etablerades inför läsåret 1997/98. Institutionen utgör ett samarbete mellan Stockholms Teologiska Institut (ITH) och Ersta Sköndal högskola, ett samarbete som regleras genom avtal. Verksamheten är garanterad till den 30 juni 2000. De studerande vid baskurs i teologi 40 poäng åtnjuter numera studiestöd genom beslut av regeringen den 18 december 1997.

Syftet med baskurs om 40 poäng i teologi är att ”introducera blivande präster, andra kyrkoarbetare, lärare i religionskunskap m.fl. i ett sätt att se på samhällsfrågor, där studiet av livsåskådning, religion och evangelisk–luthersk tro används för analys av samhället och som inspiration till arbete i samhället”. Baskursen består av sex delkurser. Delkurs 1 (5 poäng) behandlar livsfrågor och värderingar i det moderna samhället, delkurs 2 (8 poäng) analyserar sociala strukturer och sociala processer, delkurs 3 (7 poäng) går igenom världsreligionerna som samhälleligt och socialt fenomen, delkurs 4 (8 poäng) tar upp individ och samhälle i Gamla och Nya testamentet, delkurs 5 (5 poäng) behandlar kyrka–samhälle i historisk belysning och delkurs 6 (7 poäng) tar upp grunderna i teologi och socialetik.

Vid institutionen för teologi finns följande fasta tjänster:

- 1) en halvtidsanställd prefekt med doktorsexamen i Nya testamentets exegetik från Lunds universitet (överförd från ITH den 12 maj 1997),
- 2) en från den 1 juni 1998 inrättad halvtidstjänst som lektor i religionsvetenskap med särskild inriktning på kristen trosåskådning och etik. Tjänsten skall utlysas under våren 1998.

Sammanfattning

Vid de hittills nämnda institutionerna och instituten finns totalt 54 fasta tjänster på minst halvtid inrättade:

Ordinarie lärares/ forskares kompetens:	Institutionen för						
	Om- vårdnad	Socialt arbete	Kyrko- musik	Teo- logi	Vård- etik	Friv. soc. arbete	Central adm.
Disputerade (heltid)	3	1	–	–	2	2	1
Disputerade (halvtid)	2	–	–	2	1	–	–
Adjunkter (heltid)	11	3	1	–	–	3	–
Adjunkter (halvtid)	–	2	6	–	–	–	–
Administrativ personal							
heltid	2	3	–	–	–	–	4 ¹
halvtid	–	2	–	–	1	1	1
Övriga deltidstjänster	3	1	–	–	–	–	–

¹ En högskolesekreterare, två bibliotekstjänster, en halvtid bibliotekskontorist samt en vaktmästare, heltid.

Diakonivetenskap vid institutionen för diakoni

Profilutbildning i diakoni

Den i ansökan angivna magisterutbildningen i diakonivetenskap skall ges vid institutionen för diakoni. För närvarande ges, på uppdrag av Svenska kyrkan, en ettårig s.k. karitativ profilutbildning. Denna yrkesutbildning för diakontjänst är gemensam för Ersta och Sköndal. Utbildningen är nödvändig för vigning till diakon i Svenska kyrkan. Behörighet till den karitativa profilutbildningen har studerande med en högskoleutbildning med vårdande, kurativ eller social inriktning, dvs. studerande med examen från vård- eller socialhögskola. Närallgande utbildningsområden godkänns. Det gäller också religionsvetenskap.

Den karitativa profilutbildningen erbjuder enligt kursplan antagen den 27 januari 1998 två alternativa studievägar:

- 1) Ett sammanhållet kursår om två terminers sammanhängande heltidsstudier.
- 2) Integrerad studiegång, dvs. Ersta Sköndal högskolas socionomprogram + termin 2 på det sammanhållna kursåret eller Ersta Sköndal högskolas utökade sjuksköterskeprogram + termin 2 på det sammanhållna kursåret. Den första terminen (diakonikurs I) utgör en utökad diakonikurs om 20 poäng samt parallella diakonala kursmoment. Detta ger förutsättningar till övergång till den andra kursterminen.

Utbildningen behandlar under termin 1 det diakonala arbetets kyrkliga och samhällsliga sammanhang och består av Livsåskådning 5 poäng, Religion och samhälle 5 poäng, Diakoni 5 poäng, Kyrkokunskap 5 poäng. Under termin 2 behandlas Diakoni och socialpolitik, 5 poäng, Kristen trosåskådning 5 poäng, Organisation och ledarskap, 5 poäng. Återstående 5 poäng avser praktik.

Litteraturlistan innebär en omfattande genomgång av de olika problemområdena. Examinationen sker genom muntliga eller skriftliga redovisningar enskilt eller i grupp.

Dessutom ingår tre veckors församlingspraktik och en veckas samhällspraktik. De studerande skall utföra en s.k. diakonal inventering, dvs. en individuell undersökning av det diakonala arbetet i en församling. En mindre uppsats skall författas.

I ansökan uppskattar Ersta Sköndal högskola denna yrkesutbildning till 35 högskolepoäng.

Magisterexamen i diakonivetenskap

Under en följd av år har diskussioner förts om en förstärkning av utbildningen för diakontjänst. Denna diskussion har förts mot bakgrund av en ökad professionalisering av diakonyrket och ett därmed följande behov av forskning och högskoleutbildning. Mot bakgrund av nya behov av professionalitet inom det sociala/diakonala fältet och mot bakgrund av ett samtidigt behov av att markera diakonyrkets historiska rötter inom sjukvård och socialvård har en studieplan som avser att leda till magisterexamen i diakonivetenskap om 160 poäng utformats. Enligt denna skall magisterexamen i diakonivetenskap bestå av:

- 1) grundutbildning med examen omfattande minst 80 poäng med social, vårdande, beteendevetenskaplig, pedagogisk eller religionsvetenskaplig inriktning samt
 - 2) fördjupade studier om minst 80 poäng i ämnet diakoni, varav 20 poäng utgörs av uppsats.
-
- 1) Grundutbildningen kan bestå av sjuksköterskeexamen *eller* socionomexamen 120 respektive 140 poäng vid Ersta Sköndal högskola eller annan högskola/universitet *eller* av religionsvetenskaplig examen på 140 poäng vid universitet eller högskola. Den teologiska grundutbildningen vid Ersta Sköndal högskola kan utgöra del av denna examen. Den kyrkomusikaliska utbildningen är däremot inte intänt i den diakonivetenskapliga studiegången.
 - 2) De fördjupade studierna kan enligt förslaget *antingen* bestå av:
 - a) 60 poäng avseende studier i vetenskapsteori och forskningsmetod 10 poäng, diakonins teologi 10 poäng (avser historisk diakoni, aktuella diakoniuppfattningar i svenskt och internationellt perspektiv samt diakonatet som kyrkligt ämbete), diakoni och socialetik 10 poäng (avser kristen socialetik, och interaktionen mellan kyrka och samhälle i historisk

och aktuell tid. Valfärdsbegreppet, rättvisekriterier och frågan om människovärdet behandlas också.

Till detta kommer uppsats 20 poäng samt valfria kurser om 10 poäng,
eller

b) av den karitativa profilutbildningen, som den har beskrivits ovan, och av de obligatoriska kurserna om 30 poäng i vetenskapsteori, diakonins teologi samt diakoni och socialetik och av uppsats 20 poäng.

Studiegången kan illustreras på följande sätt:

- **Grundutbildning:**

Sjuksköterskeexamen 120 p
Socionomexamen 140 p
Religionsvetenskaplig examen 140 p

- **Fördjupade studier:**

Studier i karaktärsämnet 60 p	Alternativt: Karitativ profilutbildning 35 p Studier i karaktärsämnet 25 p
-------------------------------	--

Uppsats 20 p (alt 10 + 10 p)

Enligt modellen räknas grundutbildningen att motsvara 80 poäng och fördjupningsstudierna till 80 poäng. Valfria 5-poängskurser finns.

Syftet med magisterexamen i diakonivetenskap anges vara att a) ge kunskap om teologiska motiv för diakoni, b) ge kunskap om diakonins och diakonatets roll i kyrkohistorien, c) ge kunskap om hälso- och socialpolitikens ideologiska grunder och värdemässiga utveckling, d) ge kunskap om metoder och ideologiska inriktningar inom omvårdnad, omsorg och socialt arbete, e) ge förmåga att hantera etiska problem inom olika former av diakonal verksamhet, f) ge förmåga att identifiera och analysera livsåskådningsfrågor med avseende på fysisk, social och existentiell utsatthet, g) ge förmåga att identifiera och konstruktivt utveckla förutsättningar för diakonal verksamhet och för diakonins yrkest teori och h) ge kunskap om vetenskapliga metoder samt grundläggande vetenskapsteori.

Enligt syftet skall diakoni som akademiskt ämne innebära en livsåskådningsmässig tolkning av människors fysiska och psykiska utsatthet.

Det innebär att kunskap från social och vårdande praxis skall möta en teologisk reflexion. Därvid aktualiseras människosynsfrågor, existentiella frågor, livsåskådningsfrågor och socialpolitiska frågor. Utbildningen har således en existentiell prägel och vilar på en analys av praxis.

Forskning bedrivs inom ämnet diakoni. För närvarande pågår ett forskningsprojekt kallat "Diakonins teologi, ideologi och retorik".

Vid institutionen för diakoni finns följande fasta tjänster:

- 1) en heltidsanställd prefekt, teologie doktor i tros- och livsåskådningsvetenskap vid Uppsala universitet,
- 2) en heltidsanställd lektor, teologie doktor i tros- och livsåskådningsvetenskap vid Uppsala universitet,
- 3) två deltidsanställda högskoleadjunkter, diakoner vid Ersta diakonisällskap,
- 4) en sekreterartjänst deltid.

Diakonivetenskap som ämne

Inledning

Diakonivetenskap finns inte som akademiskt ämne i Sverige. Detta ger oss anledning att kort reflektera över nya ämnens framväxt och relatera till den internationella utvecklingen. Först skall diakonivetenskapens framväxt i tysk och nordisk kontext kort presenteras.

Diakonivetenskap vid universitetet i Heidelberg

Här följer en kortfattad översikt. En fullständig text finns i bilagan. Framställningen avser främst diakonivetenskapens framväxt i Heidelberg även om andra institut också finns.

För att förstå framväxten av diakonivetenskap vid tyska universitet, är det viktigt att känna till att den evangeliska och romersk-katolska kyrkan i Tyskland, tillsammans med fyra ytterligare välfärdsorganisationer, har fått en särskild ställning inom den tyska välfärdsstatens ram. Inom den evangeliska kyrkan organiseras verksamheten genom ”Diakonisches Werk der EKD” (Evangelische Kirche in Deutschland) och inom den romersk-katolska kyrkan genom ”Deutscher Caritasverband”. Tillsammans har dessa organisationer över 50 000 större eller mindre sociala hjälpcentra, äldreomsorgshem, skolor eller sjukhus och omkring 800 000 anställda. Diakonin i Tyskland utgör därmed en del både av det officiella sociala (försäkrings-) systemet och av hälsovården och omsätter mer än 6 miljarder D-mark. Av de totala kostnaderna i landet för socialtjänst och hälsovård ”omsätter” de båda diakoninstitutionerna Diakonische Werk och Deutscher Caritasverband ca hälften. Detta gör att diakonin i Tyskland är en av de största omsorgsorganisationerna i Europa.

Diakonivetenskapens framväxt

Den diakonivetenskapliga forskningen och utbildningen är i första hand inriktad på dessa kyrkliga och samhälleliga institutioner. Mot denna bakgrund förs en teoretisk-teologisk reflexion över diakonins roll och identitet inte minst i relation till olika befattningshavares professionalitet. Detta

gäller också i relation till principen om den generella välfärden i samhället liksom till organisationen av kyrklig diakoni. Av särskilt intresse är att överväga de diakonala handlingarnas teologiska och praktiska natur. Vad är det som gör att sociala handlingar blir diakonala? Det forskningsfält som växer fram finns i skärningspunkten mellan kyrklig diakoni och samhällelig socialvård eller omsorg. Det är detta fält som den diakonivetenskapliga forskningen i Heidelberg avser. Diakonivetenskaplig forskning och utbildning är därför inte i första hand inriktad på ett specifikt diakonyrke relaterat till församlingstjänsten som i Sverige utan på ett kunskaps- och kompetensområde inom det sociala omsorgsfältet som olika yrkesgrupper i kyrka och samhälle kan ha nytta av. Detta gäller särskilt personer i ledande ställning inom de lokala diakoniinstitutionerna, dvs. både präster/diakoner och personer anställda inom ekonomisk förvaltning, socialtjänst och sjukvård.

Diakonivetenskaplig forskning och undervisning har alltid bedrivits inom ramen för de teologiska fakulteterna i Tyskland. Historisk diakoni, liksom den teologiska motiveringen till kyrklig diakoni (inklusive ämbetsteologi), har av tradition legat inom den praktiska teologin. Den bibliska motiveringen till diakonin har behandlats inom exegetiken och etiken har svarat för den sociala analysen. Denna ordning gäller fortfarande. Historisk diakoni, ämbetsteologi, biblisk diakoni och socialetik studeras inom respektive ämnesområde vid Teologisk fakultet. Diakonivetenskap uppfattas dock som ett delvis nytt ämne med tematisk inriktning. Ämnet är bredare till sin karaktär och syftar till att analysera *diakoni som kyrkans sociala handlande* genom att relatera empirisk, socialvetenskaplig och samhällsvetenskaplig forskning med teologisk, filosofisk och etisk forskning. *Det är i spänningsfältet mellan teologisk analys och socialvetenskaplig empiri som diakonivetenskapen har sin kärna.* Detta nya ämne är relaterat till Teologisk fakultet i Heidelberg. Forskning och utbildning inom ämnet bedrivs vid Diakonivetenskapliga institutet.

Diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg

Diakonivetenskapliga institutet har funnits vid universitetet i Heidelberg sedan 1954. År 1992 utvidgades verksamheten genom att institutet fick rätt att utfärda diplomexamen i diakonivetenskap. Detta gav ämnet en mer självständig ställning. Samtidigt är diakonivetenskapen fortfarande formellt sett en del av den praktiska teologin vid Teologisk fakultet. Det är i dag fullt möjligt att avlägga doktorexamen i diakonivetenskap men examen utfärdas

i examensämnet *Praktisk teologi/diakonivetenskap*. Professurens benämning är därmed följdriktigt ”Praktische Theologie/Diakoniewissenschaft”. Ämnets självständiga karaktär markeras dock av ett omfattande bibliotek, där de olika forskningsområdena inom ämnet diakonivetenskap finns väl företrädda. Läsplatser finns i anslutning till biblioteket. Institutet utgör därmed en stimulerande forsknings- och utbildningsmiljö i relation till Teologiska fakulteten. Vid institutet finns förutom professorstjänsten två assistenttjänster och en sekreterar- och bibliotekstjänst. Dessa finansieras av universitetet. Verksamheten leds av en styrelse.

Den diakonivetenskapliga utbildningens organisation och innehåll

Målet med den diakonivetenskapliga utbildningen är enligt studieplanen att bidra till teologisk och samhällsvetenskaplig reflexion kring kyrkans eller församlingens sociala handlande (kompetens). Genom denna reflexion bibringas präster, diakoner, ekonomer, socialarbetare, jurister och andra en fördjupad kunskap inom ämnesområdet diakoni. Utbildningen vänder sig i första hand till tre målgrupper: a) till studerande vid Teologisk fakultet som ser de diakonivetenskapliga studierna som en del av sin praktisk-teologiska utbildning, b) till andra studerande vid Teologisk fakultet som önskar fördjupa sig genom en kurs på ett eller två år inom ramen för teologisk grundexamen (Schwerpunktstudium: ungefär fördjupningskurs) och c) till teologie studerande, liksom till studerande vid andra fakulteter, som önskar en tvåårig påbyggnadskurs i diakonivetenskap, s.k. Diplom-Aufbaustudium (ungefär: ”post-graduate” studies). Denna examen motsvarar en norsk hovedfagutbildning eller en svensk licentiatexamen. Av de studerande vid den tvååriga diakonivetenskapliga utbildningen utgörs drygt hälften av teologie studerande medan studerande från övriga fakulteter utgör ca 35 %. Det är således endast 15 % av de studerande som har socionom- eller diakonexamen i botten.

Utbildningen innehåller två huvuddelar: a) bibelteologisk, historisk och systematisk-teologisk introduktion, diakonivetenskaplig teoribildning och diakonalt handlande, b) introduktion till välfärdssamhällets rättsliga och organisatoriska form, det sociala systemets organisation, det sociala arbetets metoder (socialpedagogik), analys av diakonivetenskapligt relevanta aspekter inom sociologin, själavård/rådgivning och medicinsk etik/socialmedicin. Till detta kommer diplomarbetet (motsvarande examenssuppsats) som skall genomföras på tre månader (ca 20 poäng). Praktik ingår.

Diakonivetenskaplig forskning

Diakonivetenskapliga institutet koncentrerar sig i dag på fem forskningsområden som klargör ämnets vetenskapliga innehåll (sammanställning av professor Theodor Strohm): 1) analyser av vetenskapsteoretiska och metodologiska frågor relaterade till diakonivetenskapen som kunskapsområde i spänningsfältet mellan teologisk och humanistisk/samhällsvetenskaplig forskning, 2) analyser av diakonal teori och praxis i relation till utvecklingen av den moderna socialstaten ur både ett lokalt/regionalt och internationellt perspektiv, 3) analyser av den församlingsdiakonala dimensionen inom församlingsverksamhetens ram, s.k. ”Diakonischer Gemeindeaufbau”, och av kyrkans sociala/diakonala organisationer, 4) tidshistoriska, kyrkohistoriska och teologiska analyser av den kyrkliga diakonins utformning i historisk och aktuell tid och 5) utvärderings- och verksamhetsanalyser med syfte att bl.a. utveckla metoder för att utvärdera diakonal verksamhet genom att fokusera på innovativa verksamhetsområden och att utveckla specifika samhällsvetenskapliga och diakonivetenskapliga analysbegrepp relaterat till verksamhetsforskningen.

Forskningsområdena syftar således till att klargöra 1) det diakonivetenskapliga ämnets identitet, 2) ämnets socialvetenskapliga och internationella orientering, 3) den institutionella (och kyrkliga) diakonins organisatoriska förutsättningar och 4) diakonins historiskt-teologiska motiveringar samt 5) verksamhetsinriktning i relation till samhället i stort.

Ett större antal projekt genomförs f.n. Dessa återfinns i bilagan.

Avslutning

Diakonivetenskapen i Tyskland håller på att etablera sig som ett eget forsknings- och undervisningsområde i spänningsfältet mellan teologisk reflexion och samhällsvetenskaplig empiri med fokus på kyrkornas sociala/diakonala handlande. Ämnesområdet klargörs av sin fokusering på kyrkans sociala/diakonala handlande genom analyser av diakonins historiska framväxt och teologiska motivering, genom social- eller samhällsvetenskapliga analyser av välfärdssystemet, genom församlings- och organisationsteoretiska analyser där bl.a. yrkesidentiteter behandlas och avslutningsvis genom komparativa europeiska eller internationella analyser av välfärdssamhällets utveckling inte minst utifrån subsidiaritetsprincipens ställning. Ytterst kan man fastställa ett kunskapsområde som innebär en grundläggande analys av diakoniinstitutionernas och kyrkornas roll som samhällsorganisationer inom

välfärdssamhällets ram. Det är dock *relationen* mellan samhällsvetenskaplig/ empirisk och teoretisk/teologisk forskning som står i fokus. Ämnesområdet har tidigare i huvudsak varit historiskt–teologiskt orienterat och relaterat till den praktiska teologin. Diakonivetenskapens behov av att frigöra sig från den praktiska teologin markeras bl.a. av den vikt man i Heidelberg lägger vid vetenskapsteoretiska analyser.

Det förefaller dock som om processen mot ett eget ämnesområde inte är avslutad i Tyskland. Ämnet har inte en egen ställning med professur även om forskarutbildning finns. Det är också påfallande få vetenskapsteoretiska projekt som pågår. Däremot återfinns ett flertal verksamhetsorienterade projekt. Samtidigt är det tydligt att diakonivetenskapen som akademiskt fördjupningsämne (huvudämne) har en naturlig relation till Teologisk fakultet. Ämnesområdet kan utifrån en historisk process ses som en avknoppning ur den praktiska teologin. Ämnet får sin identitet genom att en rad kurser från samhällsvetenskaplig och medicinsk fakultet infogas. Detta ger ämnesområdet dess profil men samtidigt en delvis oklar ställning.

Ämnets framväxt och ökade självständighet markeras av att ett tiotal professorstjänster i diakonivetenskap (och angränsande ämnesområden) har inrättats under 1980- och 90-talen. Examensrätt i ämnet finns nu vid tre universitet (Heidelberg, Freiburg och Passau). Detta visar att utvecklingen inom det diakonivetenskapliga området är betydande. Det finns inget i den nuvarande samhällsutvecklingen som antyder att ämnesområdet skulle minska i betydelse.

Diakonivetenskap vid nordiska universitet och högskolor

Den diakonivetenskapliga forskningen och undervisningen ökar i omfattning också i de nordiska länderna. Diakonivetenskaplig forskning och utbildning finns nu etablerad i Norge. I de övriga nordiska länderna finns forskning knuten till de teologiska fakulteterna medan yrkesutbildningen till diakon oftast är knuten till enskilda institutioner.

Diakonivetenskap i Norge

I Oslo finns ett utvecklat samarbete mellan Diakonhjemmets Höjskolecenter och Teologiska fakulteten om både forskning och utbildning. Den norska diakonutbildningen är på fyra år och består av socialhögskola

(socio) eller hälsohögskola (sjuksköterska), tre år, och bedrivs vid Diakonhjemmets höjskolecenter. Till detta kommer ett år kristendom "grundfag" som kan studeras antingen vid Diakonhjemmets höjskolecenter, vid universitetet eller vid högskola. Utbildningen berättigar till en cand. mag-examen. Den senare berättigar till studier vid "Helsefag hovedfag, studieretning diakoni" vid Teologisk fakultet. Denna sexåriga utbildning leder till en candidatis sanitatis-examen. Hovedfagutbildningen är på två år och liktydig med övrig hovedfagutbildning vid Teologisk fakultet. Hovedfagutbildningen inleddes år 1995 med 15 studerande och har utvecklats i samarbete med Medicinsk fakultet. Totalt anslår norska regeringen 1,5 miljoner till utbildningen. Det framhålls att hovedfagutbildningen inte är en yrkesutbildning utan avser en bredare forskningsbaserad kompetens för verksamhet inom kyrka och samhälle. Utbildningen skall utvärderas år 1998.

Det första året består av fyra moduler:

- 1) Vetenskapsteori, hermeneutik och forskningsmetoder med syfte att ge en introduktion i diakonins samhällsroll och studierna läggs därför upp tvärfackligt.
- 2) Hälso- och socialpolitik som fokuserar på de värderingar som ligger till grund för välfärdssamhället.
- 3) Teologi, etik och diakoni som fokuserar på de teologiska förutsättningarna för diakoni och tjänst inom kyrkans och samhällets ram, etiska problem inom hälsovård och social sektor samt diakonal praxis ur ett samhällsperspektiv.
- 4) Ledning, organisation och styrning som syftar till att ge grunderna i organisationsteori och ledning ur ett teologiskt, sociologiskt, statsvetenskapligt och psykologiskt perspektiv. Studierna syftar till grundläggande förståelse av hur ledning, organisation och styrning påverkar diakonal praxis.

De studerande examineras dels genom en uppsats på högst tio sidor, dels genom ett skriftligt prov.

Det andra studieåret innehåller en teoridel motsvarande 10 poäng och uppsatsarbete 30 poäng. Dessutom examineras de studerande muntligt på en läskurs motsvarande 10 poäng. En can. san. grad ger därefter behörighet för vidare forskarutbildning mot en norsk doktorsgrad. Denna inkluderar forskning i diakoni.

Behörighet för antagning till ”hovedfag” är antingen kand. mag. grad på fyra år vid universitet eller motsvarande regional kand. mag. grad vid mindre högskola.

Genom denna utbildning berörs kunskapsområdet på ett djupgående sätt och forskningen får en självklar utbildningsrelevans. Utbildningen motsvarar en diplomexamen i diakonivetenskap i Heidelberg och närmar sig en licentiatexamen i Sverige.

Diakoniutbildning och forskning i Finland

I Finland ges yrkesutbildning på 4,5 år för diakoner vid de nya yrkeshögskolorna. Den s.k. Diakonihögskolan koordinerar och utvecklar den gamla utbildningen från bl.a. Björneborg, Helsingfors, Järvenpää och Pieksämäki. Vidare ges utbildning i diakoni vid en av de åtta yrkesutbildningslinjerna vid yrkeshögskolan i Lahtis samt en sjukvårdsorienterad diakoniutbildning i Uleåborg. Vid de teologiska fakulteterna i Helsingfors och Åbo kan man inom ämnet praktisk teologi specialisera sig i diakoni och också disputerar i ämnet. Mellan dessa fakulteter och institutionen för teologi vid Joensuu universitet finns ett samarbetsorgan vars syfte är att utveckla en allsidig forskning i diakoni. En planerad diakonivetenskaplig utbildning vid samhälls- och vårdvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi blev inte godkänd av utbildningsdepartementet år 1997.

Diakoniutbildning och forskning i Danmark

I Danmark finns yrkesutbildning för diakoner vid diakonhögskolan i Aarhus, vid skolan Sogne-Diakonien i relation till Diakonistiftelsen i Köpenhamn och vid kolonien Filadelfia i Dianalund. Diakonivetenskaplig forskning bedrivs inom praktisk teologi, exegetik och systematisk teologi vid Teologiska fakulteten i Köpenhamn. Historiker och socialforskare berör också diakonifrågor i anslutning till historisk kvinnoforskning och analyser av lokala sociala projekt. Mer systematisk forskning och undervisning inom ämnesområdet förekommer inte i Danmark.

Diakoniutbildning och forskning på Island

En ettårig diakoniutbildning ges sedan 1993 vid Teologiska institutionen vid Islands universitet. Behöriga för denna utbildning är studenter med lärarexamen och sjuksköterske- eller socionomutbildning. Det är också möjligt att ta en filosofie kandidatexamen i teologi med inriktning på

diakoni. Efter denna ettåriga utbildning och delvis parallellt med denna, deltar de studerande i en praktisk yrkesutbildning som handläggs av kyrkans utbildningsavdelning i Reykjavík. Någon egentlig diakonivetenskaplig forskning finns inte vid Teologiska fakulteten, men ämnesområdet kan studeras inom ramen för den Praktiska teologin. Detta sker bl.a. inom de projekt som berör kyrkan och kristen tro. De första trebetygsuppsatserna som analyserar den kyrkliga diakonins roll i det isländska samhället skrivs för närvarande.

Avslutning

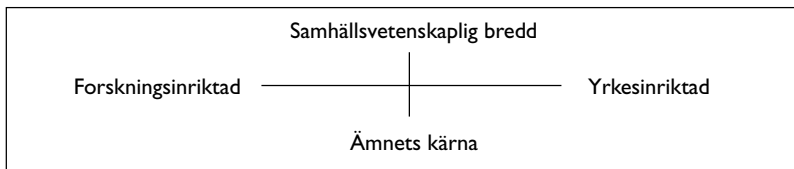
Diakonivetenskap som akademiskt ämne håller på att etableras både i en nordisk och internationell kontext. Ämnesområdet har sin bakgrund i kyrkans diakoni eller sociala omsorg och har i ett nordiskt perspektiv varit en yrkesutbildning av diakoner. Nu håller ämnesområdet på att frigöra sig genom att ringa in ett kunskapsområde i spänningsfältet mellan teologi och samhällsvetenskap/medicin. Ämnesområdet behandlar å ena sidan kyrkornas sociala/diakonala handlande teoretiskt–teologiskt men också å andra sidan mer grundläggande frågor om religionens bidrag till välfärden, begrepp som hälsa/livskvalitet och de existentiella frågor som aktualiseras av olika sociala och mänskliga omständigheter. Då det gäller ämnesområdets framväxt följer diakonivetenskapen därmed samma mönster som andra ämnen inom vård, omsorg och pedagogik. Ämnesutvecklingen har i stor utsträckning varit relaterad till den professionella verksamheten. Samtidigt håller ett teoretiskt kunskapsområde på att profileras. Diakonivetenskapens framväxt kan därför ses både i relation till ökade behov av att fördjupa ett kunskapsområde som är relaterat till ett yrke och till nya behov av teoretisk analys av ett kunskapsfält som har att göra med samhällets omsorg och välfärd ur ett vidare (existentiellt) perspektiv.

Föreliggande ansökan skall ses i detta perspektiv. Den diakonivetenskapliga undervisningen skall tjäna syftet att stärka diakonernas kompetens och professionalitet. Ansökan visar samtidigt att strävan finns att successivt klargöra ett forskningsfält som har ett vidare samhällsintresse. Det är i detta sammanhang som sammanvägningen av den etiska vårdforskningen och forskningen om frivilligt socialt arbete relaterad till diakoniforskning insatt i ett teologiskt perspektiv blir intressant. Detta angreppssätt förefaller fruktbart och möjligt att avgränsa. Det kan också relateras till internationell forskning inom området.

Inte minst den tyska utvecklingen visar att akademiska ämnen uppstår genom att ett kunskapsområde avgränsas och görs forskningsbart. Ett nytt ämne etableras därför ytterst då forskare inom ett kunskapsområde formulerar egna problem och tillämpar vetenskapliga metoder för att säkra kunskapens kvalitet. Detta gör att nya ämnesområden inte kan anses vara definierade och etablerade förrän forskarutbildning har organiserats, helst ledd av en ämnesföreläsare (professor). En magisterutbildning skall ha denna forskningsanknytning.

Utvärderingar av magisterutbildningar i Sverige visar att utbildningarna har utvecklats efter två delvis olika mönster. Å ena sidan har en magisterexamen växt fram som kännetecknas av ämnesidentitet och forskningsanknytning. Dessa examina är vanligare vid universiteten. Å andra sidan finns en mer tvärvetenskaplig och yrkesinriktad magisterexamen. Denna examen är vanligare vid högskolorna. ”Sett gentemot intentionerna med magisterexamen framkommer en kvalitetskillnad till förmån för den forskningsanknutna. Den tvärvetenskapliga varianten har svårt att nå upp till de krav om ämnesfördjupning som ställdes för magisterexamen” (Magisterexamen söker identitet. Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R, s. 152).

Att magisterutbildningen har utformats på två delvis olika sätt blir tydligt när magisterexamen i statsvetenskap utvärderas. Utvärderingsgruppen finner att magisterexamen å ena sidan befinner sig i spänningsfältet mellan samhällsvetenskaplig bredd och fokusering på ämnets kärna och å andra sidan mellan en forskningsinriktad och yrkesinriktad utbildning. Detta spänningsfält illustreras på detta sätt:

Figur 1. Dimensioner i magisterutbildningarna

Mot bakgrund av analysen konstaterar utvärderingsgruppen att magisterexamen i statsvetenskap vid Uppsala universitet kan placeras i kvadrantens sydvästra del medan Mitthögskolans Östersundsvariant snarare ligger i den motsatta, nordöstra delen. Vid Stockholms universitet finns såväl ämnes- och

forskningsinriktad magisterkurs som breda, tvärvetenskapliga och yrkesinriktade magisterprogram. Utredningsgruppen skriver: ”Vid högskolorna kan utvecklingen delvis förklaras av att man söker skalfördelar genom att bygga upp flervetenskapliga institutioner och i konsekvens härmed slå samman kurser i flera ämnen eller utnyttja de totala lärartjänster som funnits att tillgå. Den prägeln av tillämpning eller tvärvetenskaplighet som dessa magisterutbildningar får kan ha många tilltalande drag, men man uppnår dem ofrånkomligen på bekostnad av de specifikt statsvetenskapliga kvaliteterna” (a.a., s. 146).

Detta resonemang är i hög grad tillämpligt på diakonivetenskapens ställning. Också denna utbildning står i spänningsfältet mellan vetenskaplig bredd och ämnesidentitet. Den tyska utvecklingen visar att ämnet å ena sidan har ”avknoppats” ur den praktiska teologin och fått en egen diplomexamen, forskarutbildning och professur (delad med andra uppgifter) samtidigt som doktorexamen ges vid Teologisk fakultet i Praktisk teologi/diakonivetenskap. Detta ger diakonivetenskapen en tydlig ämnesidentitet relaterad till Teologisk fakultet. Ämnet präglas å andra sidan av en klar sammanfogningstendens relaterad till yrkeslivets behov. I Tyskland har detta behov sin bakgrund i de stora välfärdsorganisationerna. Denna behovsorienterade verksamhetsanalys (aktionsforskning) är mer organisations- och samhällsvetenskapligt grundad.

Det vore dock felaktigt att hävda att den tyska diakonivetenskapen enbart präglas av de båda avknoppnings- och sammanfogningstendenserna. Ämnet har utvecklats ytterligare ett steg genom att ett forskningsfält har preciserats i området mellan teologisk analys och samhällsvetenskaplig empiri. Detta ger ett forskningsfält som inte lika tydligt som i den nordiska kontexten är relaterad till ett yrkesområde. Denna tendens finns också i Norge.

Mot den här bakgrunden är det tydligt att ett kunskapsområde håller på att avgränsas i tysk och nordisk kontext som innebär en analys av kyrkans sociala handlande i vid mening relaterad till människosyn, samhällssyn och syn på välfärdens innehåll. Denna analys bygger på forskning vid teologisk, samhällsvetenskaplig och medicinsk fakultet men med förankring vid teologisk fakultet (där examensrätten finns). Vi konstaterar att förutsättningar för att utveckla diakonivetenskap i denna mening också finns i Sverige, men att ämnet som definierat kunskapsområde fortfarande behöver tydliggöras.

Magisterexamen i diakonivetenskap – en prövning

Villkor för examensrätt

Villkoren för universitet och högskolor att utfärda examina föreskrivs i högskolelagen (SFS 1992:1434), i högskoleförordningen (SFS 1993:100) samt bilaga 3 till denna förordning. Villkoren för enskild utbildningsanordnare grundas på lag (1993:792). Universitet och högskolor med fakultetsorganisation har generell rätt att utfärda högskole-, kandidat- och magisterexamen. Enskilda utbildningsanordnare beviljas examensrätt specifikt för respektive utbildning. Detta senare gäller Ersta Sköndal högskola.

Grundläggande högskoleutbildning skall ge kunskaper och färdigheter på olika fördjupningsnivåer för magister- och kandidatexamen. Förenklat kan kraven på omfattning och nivå enligt föreskrifterna i högskolelag och högskoleförordning sammanfattas på följande sätt:

Magisterexamen	– sammanlagt minst 160 poäng
	– fördjupning i huvudämnet på 80-poängsnivå
	– 20 poäng alt. 2 x 10 poäng självständigt examensarbete i huvudämnet
Kandidatexamen	– sammanlagt minst 120 poäng
	– fördjupning i huvudämnet på 60-poängsnivå
	– 10 poäng självständigt arbete i huvudämnet

Vid sidan av dessa examina finns högskoleexamen efter studier om minst 80 poäng. Fördjupningsarbete krävs ej.

Kvalitetskriterier

Ämnesdjup och ämnesbredd

Huvudämnena som har växt fram ur yrkesinriktade kompetensområden är ofta breda och från början tvärvetenskapliga. Detta gör det svårt att

identifiera ämnets fördjupningsnivåer och att urskilja avgränsningen till andra ämnen. De undervisande lärarna har oftast fått sin vetenskapliga skolning inom andra forskningsområden. I utvecklingsprocessen ligger dock en ökad kontakt med internationell forskning som preciserar en ämnesspecifik kärna.

Denna situation präglar i hög grad Ersta Sköndal högskola. Beskrivningen ovan visade att utbildningen har sin tyngdpunkt inom områdena vård och social omsorg med etablerade forskargrupper relaterade till vårdetik och frivilligt socialt arbete. Däremot är forskning relaterad till det teologiska och diakonala fältet svagt. I ansökan åberopas hela lärarstaben vid Ersta Sköndal som en resurs för den diakonivetenskapliga utbildningen. En fördel med mindre högskolor är onekligen möjligheten att använda sig av lärarresurser mellan institutioner. Detta sätt att organisera en högskoleutbildning innehåller samtidigt uppenbara problem. Organisationen bygger på maximalt utnyttjande av begränsade resurser och organisationen bidrar också till oklarheter om det ämnesteoretiska fördjupningsområdets kärna. Detta problem är framträdande vid Ersta Sköndal högskola.

Den tvärvetenskapliga prägeln med otydlig ämnesrelation gör att fördjupningsnivåerna vid utbildningar av denna typ blir oklara. Detta gäller också den föreslagna magisterutbildningen i diakonivetenskap. Utbildningen består i praktiken av tre sammanfogade yrkesutbildningar med egna profiler och egen forskning. Utbildningen är således organiserad så att den snarare fyller behov av breddning än av fördjupning.

Även om uppsatsarbetet med tillhörande metodträning och vetenskapsteori verkligen bidrar till en fördjupad kunskap inom ämnesområdet är det oklart om denna fördjupning ger en kunskapsnivå som kan anses vara forskarförberedande. Detta blir särskilt problematiskt eftersom studiegången inte har någon tydlig relation till teologisk fakultet som t.ex. i Oslo.

I den föreslagna studiegången anges att sjuksköterske- respektive socionomexamen endast skall räknas motsvarande 80 poäng. Detta sätt att ge stödämnena ett lägre poängvärde jämfört med den egentliga studieinsatsen används gärna då yrkesutbildningar skall fogas samman och relateras till ett fördjupningsämne. Vi ställer oss tveksamma till detta sätt att poängberäkna momenten i magisterexamen. Principen bör vara att genomgångna kurser skall kunna poängberäknas fullt ut.

Då magisterexamen i ett ämne skall utfärdas krävs att den bredd som ämnesområdet företräder orienteras mot en kärna. Ämnets profil skall således tydliggöras genom fördjupningsnivån och dess specialisering. Det gör att en utbildningsprogression måste bli tydlig samtidigt som uppsatsen fungerar forskarförberedande. Vi anser inte att den angivna studieplanen vid Ersta Sköndal högskola uppfyller dessa grundläggande krav. Det blir t.ex. inte tydligt hur samarbetet mellan de olika institutionerna är organiserat för att ge diakonivetenskapen som ämne substans. Detta är ett grundläggande problem med följdverkningar på andra områden.

Kritisk och kreativ miljö

Till förutsättningarna för att nå de kvalitetskrav som måste ställas för magisterexamen hör att högskolan både har en bredd i sitt ämnesutbud och kan erbjuda fördjupningsstudier inom skilda ämnesområden. Ett rikt spektrum av ämnen relaterade till varandra har alltid uppfattats som pådrivande och stimulerande för att åstadkomma en kvalitativt god utbildning. Högskolan måste därför ha en viss volym i verksamheten. Jämförelser t.ex. med konstnärliga utbildningar gör att kvantitativa nedre gränser kan vara svåra att uttrycka. Tanken är snarare att lärare och studerande på detta sätt bereds utvecklande kontakter som vidgar perspektiven och höjer den andliga spänsten, en grundhållning som ligger i linje med universitetets idé, som den uttrycks i HL 1 kap § 9: ”Den grundläggande högskoleutbildningen skall, utöver kunskaper och färdigheter, ge studenterna förmåga till självständig och kritisk bedömning, förmåga att självständigt lösa problem samt förmåga att följa kunskapsutvecklingen, allt inom det område som utbildningen avser. Utbildningen bör också utveckla studenternas förmåga till informationsutbyte på vetenskaplig nivå”.

Ersta Sköndal högskola är uppdelad på två institutioner, som var för sig har en begränsad omfattning. Vid Sköndalsinstitutet bedrivs undervisning i socialt arbete och kyrkomusik och vid Ersta högskola bedrivs undervisning i omvårdnad och en ettårig profilutbildning för diakoner. En ettårig baskurs i teologi har nyligen etablerats. Biblioteket är uppdelat på Ersta och Sköndal, medan biblioteket i teologi håller på att överföras från ITH till Ersta. Jämförelser med t.ex. Mälardalens högskola och Mitthögskolan som är uppdelad på olika orter kan göras. De olika orterna har delvis parallell undervisning (t.ex. i tekniska ämnen, språk, statsvetenskap etc.) samtidigt som andra kurser endast förekommer på den ena orten. Verksamheten på varje ort överstiger dock volymmässigt Ersta Sköndal högskola sammantaget.

Exemplet visar att en organisation som bygger på skilda verksamhetsorter är fullt möjlig, men att detta kräver en tydlig ledningsfunktion och klara beslutsvägar. Dessutom krävs att miljöaspekten relaterad som den är både till lärarkår/studerande och till bibliotek/lärosalar kommer till tydligt uttryck då undervisning och forskning å ena sidan organiseras och då studerandekontakter å andra sidan stimuleras. Vi menar att potentialen för att skapa en kritisk och kreativ utbildnings- och forskningsmiljö vid Ersta Sköndal högskola finns. Det är dock uppenbart att högskolan ännu inte har funnit formen för hur de olika utbildningarna och ”utbildningsorterna” skall relateras till varandra. Detta gäller över huvud taget tanken på att skapa en gemensam högskolemiljö. Vi vill i detta sammanhang framföra samma synpunkt som Mitthögskolans utvärderingsgrupp framförde då den statsvetenskapliga magisterutbildningen utvärderades: ”Magisterutbildningen vid Mitthögskolan är uppenbarligen i ett viktigt utvecklingskede och har förutsättningar att vidareutvecklas genom effektivare samarbete mellan orterna och förstärkning vad gäller forskarkompetens” (a.a. s. 133). Vi efterlyser också ett program för ett ”effektivare samarbete” mellan Ersta och Sköndal.

Lärarkompetens och kompetensutveckling

Högskolelagen (HL 1992:1434) föreskriver att verksamheten vid högskolan ”skall bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning” (1 kap 3 §). I linje med denna uppfattning uppställer HL (4 kap) som krav för behörighet till såväl professors- som lektorstjänster både vetenskaplig och pedagogisk skicklighet, dvs. avlagd doktorsexamen eller motsvarande. För adjunktstjänster gäller dock examen från grundläggande högskoleutbildning (motsvarande) jämte pedagogisk skicklighet. Dessutom gäller enligt HF att den sökandes allmänna lämplighet för tjänsten måste prövas. Villkor av politisk, religiös eller annan ideologisk art får inte uppställas. Kraven på vetenskaplig och pedagogisk skicklighet och kompetens är avsedda att så långt som möjligt garantera kvaliteten i utbildningen. Normalt måste, enligt vår uppfattning, minst två lärare med doktorsexamen finnas inom varje ämne om kandidat- eller magisterexamen skall kunna utfärdas. Dessa skall svara för undervisningens forskningsanknytning, bedriva egen forskning och svara för utvecklingsarbetet vid institutionen. De skall därmed bidra till en kontinuerlig kompetensutveckling inom det ämne som magisterexamen avser, dvs. diakonivetenskap. Eftersom diakonivetenskapen inte finns som akademiskt ämne i Sverige utan är relaterad till en rad olika ämnen vid Teologisk fakultet (Kyrko- och samfundsvetenskap,

Religionssociologi, Livsåskådningsvetenskap etc.) bör disputerade lärare inte bara ha doktorexamen vid Teologisk fakultet utan också dokumenterad forskning inom det diakonivetenskapliga fältet. Detta är viktigt eftersom uppsatser för magisterexamen skall innebära självständiga bidrag till forskningen inom ämnet. På detta sätt skapas en forskningsmiljö där lärare och studerande kan vara indragna i forskningsprojekt av mer långsiktig karaktär. För att själva kunna bidra till ämnets utveckling bör lärarna ha möjlighet att bedriva forskning i tjänsten.

Institutionen för diakoni förfogar över en fast heltidstjänst med forskarutbildad innehavare, teol. dr i tros- och livsåskådningsvetenskap tillika prefekt och en lektor i samma ämne. Vid sidan av dessa tjänster finns två deltidstjänster på adjunktsnivå. Av översikten ovan framgick att kvalificerad lärarkår i hög grad finns tillgänglig vid andra institutioner och institut. Det gäller såväl det vårdetiska institutet som institutet för forskning om frivilligt socialt arbete. Vid institutionen för teologi finns två halvtidstjänster. Det är dock enligt organisationsplanen oklart på vilket sätt disputerade befattningshavare vid andra institutioner är relaterade till den diakonivetenskapliga utbildningen. Samtidigt som vi åter noterar att förutsättningar för en diakonivetenskaplig utbildning finns då lärarkårens kompetens i stort granskas, menar vi att kompetenskravet med minst två disputerade lärare i huvudämnet, diakonivetenskap, endast med tvekan kan anses vara uppfyllt. Detta konstaterande sker mot bakgrund av att en magisterutbildning knappast kan genomföras utan tillgång till lärare med olika forskningsinriktning både för handledning och examination. Vid en magisterutbildning är det viktigt att anställda lärare kan komplettera varandra för att öka bredden i valet av studieproblem.

Pedagogisk utveckling och examination

Högskolans utbildning bör präglas av pedagogisk medvetenhet och säkerhet. Detta kompetenskrav har skrivits in i HL där det föreskrivs att tjänst som professor och lektor skall tillsättas på vetenskaplig och pedagogisk grund samt lämplighet. Det förväntas att en högskolelärare utvecklar denna skicklighet. Då avses skicklighet både i undervisning och examination. Det har i en rad studier gått att belägga att examinationen både till form och innehåll har en stark inverkan på de studerandes sätt att inhämta kunskap. Därför bör större variation och djup i examinationen eftersträvas.Handledningen och examinationen av magisteruppsatser ställer dessutom särskilda krav på de tjänstgörande lärarna. Handledningen bör vara så effektiv att

uppsatsarbetet kan genomföras på stipulerad tid samtidigt som det är önskvärt att examinationen av rättssäkerhets- och kvalitetsskäl utförs av annan lärare. Externa examinatorer borde också användas i högre grad för att öka kvaliteten. I magisterarbetet skall också opposition av studiekamrats uppsats ingå. Mot den här bakgrunden blir det ännu tydligare att handledning och examination av magisterarbeten inom ett ämne inte bör utföras av en och samma lärare. Genomgången visar också att olika ämnesområden bör finnas företrädde av lärarna liksom att upparbetade kontakter med examinatorer vid andra högskolor liksom vid universitet skall finnas. Detta kvalitetskrav är inte tillgodosett vid Ersta Sköndal högskola.

Behörighet för forskarutbildning

Enligt högskoleförordningens intentioner skall en utbildning som leder till magisterexamen självklart vara relaterad till forskarutbildning. Detta markerar fördjupningsstudiernas vetenskapliga sammanhang. Även om dessa krav inte är lika markerade då utbildning till kandidatexamen diskuteras är intentionen i grunden densamma. En utbildning som leder till kandidat- eller magisterexamen skall genom fördjupningsstudier och examensarbete ge möjlighet för den studerande att gå över till forskarutbildning. Högskolor som utfärdar kandidat- eller magisterexamen men saknar egen forskarutbildning, bör genom samverkan med högskolor som har en fast forskningsorganisation tillförsäkra sig att examen från högskolan ger behörighet att antas till forskningsutbildning. Undervisning som leder till högskoleexamen på 80-poängsnivån har inte samma krav på relatering till forskarutbildning. Det är en utbildning som bör ges en viss profil genom att 5 à 10 poäng reserveras för fördjupningsstudier och eventuellt uppsatsarbete. Dessa är dock inte forskarförberedande.

De utbildningar vid Ersta Sköndal högskola som leder till sjuksköterske- och socionomexamen har som självständiga yrkesutbildningar anpassats till dessa krav. De forskargrupper som finns vid Ersta och vid Sköndalsinstitutet borgar för denna relation. Samarbete med Institutionen för socialt arbete liksom med vårdhögskolor finns. Möjlighet att gå vidare till forskarutbildning vid Teologisk fakultet finns i ämnet vårdetik. Forskarassistenten vid vårdetiska institutet har således disputerat inom examensämnet Livsåskådningsvetenskap. Då det gäller magisterexamen i diakonivetenskap saknas dessa övergångsmöjligheter. Detta beror till stor del på att utbildningen inte har utformats så att den leder till en fördjupning. I detta fall torde utvecklingen i Tyskland och i Norge kunna tjäna som exempel. I dessa länder utgör

diakonivetenskapen en del av den Teologiska fakultetens forskarorganisation länkad till delvis olika ämnesområden. Genom att tydligare relatera den diakonivetenskapliga utbildningen till Teologisk fakultet borde progressionsfrågan och övergången till forskarutbildning kunna lösas. I nuvarande läge anser vi inte att detta kvalitetskrav är uppfyllt.

Behörighet och antagning

I Högskoleförordningen 8 kap anges vissa generella regler för tillträde till grundläggande utbildning vid universitet och högskolor. I § 2 föreskrivs att en sökande skall ha allmän (grundläggande) behörighet och dessutom den särskilda behörighet som kan vara föreskriven. Behörighetskraven visar att den sökande har uppnått en viss given kunskapsnivå. De visar också att andra kvalifikationer vid sidan av färdighet och kunskap inte kvalificerar före eller vid sidan om. Med andra kvalifikationer avses politisk, religiös eller annan ideologisk uppfattning.

Ersta Sköndal högskola tillämpar högskoleförordningens antagningsregler för samtliga utbildningar. Detta gäller också den diakonivetenskapliga utbildningen.

Utvärdering och kvalitetssäkring

En viktig del av högskolans verksamhet är att ha ett väl fungerande system för kvalitetskontroll. Med stöd av utvärderingar bör man kunna konstatera om programmet på ett positivt sätt har fått genomslag i utbildningsverksamheten. En enskild utbildningsanordnare som har fått tillstånd att utfärda examina är dessutom skyldig att medverka i uppföljningar och utvärderingar av utbildningen.

Utvärderingsverksamheten utförs oftast av den enskilda läraren eller av kursamansuens i direkt anslutning till den kurs som just har avslutats. Denna typ av kursutvärderingar är allmänt förekommande och viktiga inför det omedelbara planeringsarbetet. Däremot är det inte lika självklart att kvalitetsarbetet utsträcker sig till mer övergripande analyser över sammanhållna utbildningar som bidrar till det långsiktiga kvalitetssäkringsarbetet. Vid Ersta Sköndal finns en hög grad av medvetenhet kring dessa frågor. Kursvärderingar utförs regelbundet och det pågår för närvarande ett omfattande utvecklingsarbete relaterat till högskolans framtid. Vi förutsätter att det långsiktiga utvecklings- och kvalitetsarbetet kommer att innefatta även en diakonivetenskaplig utbildning.

Bibliotek och informationsförsörjning

Inom alla ämnesområden är god tillgång till vetenskaplig litteratur nödvändig. Tillgång till goda sökmöjligheter i bibliografiska och andra databaser är också en nödvändighet. Nära tillgång till material ökar förutsättningen för att studenten får perspektiv i sina ämnesstudier och djup i sitt magisterarbete. Detta gäller också tillgång till tidskrifter och till historiskt arkivmaterial.

Ersta Sköndal högskola förfogar över ett omfattande bibliotek med f.n. 15 000 volymer främst inom religion, etik, medicin, omvårdnad, psykologi och samhällskunskap. Litteraturen har under 1996 sammanförts till ombyggda lokaler vid Stigbergsgatan 30. Den teologiska avdelningen har hittills varit liten. Stockholms Teologiska Institut förfogar däremot över ett väsentligt bibliotek i teologi. Det är förlagt till institutets lokaler på Stora Essingen, Aluddsvägen 7. Under januari/februari 1998 har dock delar av detta bibliotek överförts till Ersta. Detta gäller främst den moderna litteraturen. Biblioteket är datoriserat och litteratursökning kan ske via CD-ROM och Internet. Tidskriftsavdelningen är begränsad. Läsplatser finns tillgängliga liksom forskarrum. Vid Stora Sköndal finns dessutom ett bibliotek med inriktning på socionomprogrammets och kyrkomusikens behov. Biblioteket omfattar ca 5 000 volymer och har ca 20 000 volymer i magasin. Vid biblioteken finns på Ersta två heltidstjänster som bibliotekarie och en deltidsanställd bibliotekskontorist samt på Sköndal två halvtidsanställda bibliotekarier.

Kvalitetsgranskningar har visat att biblioteksresurserna kan vara otillräckliga då magisterutbildningar skall genomföras. Svårtillgänglig eller begränsad litteraturtillgång och tidsödande sökvägar har försenat eller rent av omöjliggjort ett uppsatsarbete. Ur detta perspektiv är det viktigt att den litteratur som nu är uppdelad på tre hus länkas samman och på sikt sammanförs i ett och samma bibliotek, men med skilda depåer. Fullt utbyggd och sammanlänkad borde således biblioteket vid Ersta därmed kunna uppfylla de kvalitetskrav som måste ställas.

Lokaler och utrustning

En god materiell miljö är en förutsättning för en väl fungerande högskola. Här kan särskilt nämnas tillgång till studieplatser liksom till datorer i anslutning till bibliotek. Lärarna bör ha tillgång till egna tjänsterum utrustade med persondatorer. Goda utrymmen gör att grupparbete (tutorstöd

undervisning) och ”kamratundervisning” kan utvecklas. För att författa magisteruppsatser är arbetsplatser i anslutning till biblioteken viktiga.

Lokalerna vid Ersta högskola, Stigbergsgatan 30, där undervisningen i diakonivetenskap skall bedrivas, är av god kvalitet. Lärosalar och uppehållsrum är väl utrustade och lärarna har tillgång till tjänsterum med datorer. Läsplatser finns i anslutning till biblioteket. Tekniska hjälpmedel finns. Även om antalet läsplatser är begränsat med tanke på de behov som en magisterutbildning kan förväntas ha, får de anses uppfylla kvalitetskravet.

Jämställdhet

För att en utbildning skall kännetecknas av god kvalitet bör jämställdhetsperspektivet ingå såväl vid lärar- och studeranderekrytering som inom utbildnings- och forskarinriktning. Det kan noteras att viss överrepresentation av kvinnliga studerande finns vid samtliga utbildningar, men att lärarkåren har en jämnare fördelning. Högskolan redovisar medvetenhet kring dessa rekryteringsfrågor vilket gör att jämnare könsfördelning kan förväntas.

Internationalisering

Ett internationellt perspektiv i utbildningen är en viktig kvalitetsaspekt. Detta gäller självklart forskningen inom det ämnesområde som undervisningen berör. Internationaliseringen tar sig konkret uttryck i utbyte av lärare och studenter. Ett kontinuerligt utbyte skapar en internationell miljö och främjar djup och bredd i undervisningen samtidigt som detta är en självklar aspekt av en kreativ utbildningsmiljö.

Den internationella aspekten är tydligt förekommande då forskning i vårdetik och frivilligt socialt arbete granskas. Båda utbildningarna är anslutna till Nordplus och Erasmus/Sokratesutbyte. Internationella gästföreläsare förekommer. Detta gäller också den teologiska utbildningen och då särskilt den sociala aspekten av utbildningen. De båda forskningsinstituten är knutna till internationella nätverk.

Inom den diakonala utbildningen förekommer också internationella kontakter, särskilt med de diakoniinstitutioner som finns i de nordiska länderna och i Tyskland. Dessa är dock inte på ett tydligt sätt relaterade till utbildningen och syftar inte självklart till långsiktigt studerande- och forskningsutbyte. Detta förhållande kan dock förändras i takt med att den diakonivetenskapliga utbildningen och forskningen fördjupas.

Förslag

Vi föreslår att ansökan om magisterexamen i diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola inte bifalls.

Diakonivetenskap är ett ämne som håller på att utvecklas i spänningsfältet mellan en teoretisk–teologisk och samhällsvetenskaplig/medicinsk analys av kyrkans sociala/diakonala handlande insatt i ett övergripande välfärds-perspektiv. Detta ger ytterst ett kompetensområde som frigjort från den kyrkliga kontexten innebär en grundläggande teologisk–teoretisk analys av ett samhälles eller en kulturs etiska handlande. I Heidelberg, och delvis i Oslo, har ämnet fått en egen identitet vid Teologisk fakultet. Detta har skett genom en samtidig avskiljnings- och sammanfogningsprocess. Den teologiska analysen av diakonins roll ur ett systematiskt och historiskt perspektiv har successivt frigjorts och relaterats till de socialvetenskaper som analyserar välfärdssamhällets grundläggande organisation. Detta ger ett forskningsområde som berör både teologiska och socialvetenskapliga aspekter på omsorgen om människan. Mot denna bakgrund skapas förutsättningar för en djupare analys av hälsa och välbefinnande ur ett existentiellt perspektiv.

I Sverige har processen med att foga samman den yrkesorienterade diakoni-utbildningen med diakonins traditionella tre fält, teologi, socialt arbete och sjukvård/omsorg just inletts. Detta utgör denna ansökans grundläggande problem. Även om det går att identifiera ett ämnesområde som har internationell relevans är utbildningen vid Ersta Sköndal högskola inte organiserad så att den ger en grundläggande introduktion till det ämnesområde som sedan orienteras mot en ämnesspecifik kärna. Därmed uppfylls inte intentionen med en svensk magisterexamen, inte ens om fördjupningen är inriktad mot yrkeslivets behov. Detta blir ännu tydligare då frågan om forskarutbildning relaterad till magisterexamen förs på tal. En sådan kan knappast aktualiseras utan relation till teologisk fakultet. Även om vi ser att en potential finns för att utveckla diakonivetenskap som undervisnings- och forskningsområde utgör detta ett grundläggande problem, som ger följdverkningar då också andra kvalitetskriterier granskas.

De problem och behov vi vill fästa Ersta Sköndal högskolas uppmärksamhet på gäller

- 1) ett tydliggörande av diakonivetenskapens kärna och relation till forskning vid teologisk, samhällsvetenskaplig och medicinsk fakultet både i Sverige och internationellt,
- 2) frågan om en magisterutbildnings grundläggande struktur som fördjupning inom huvudämne och relation till stödämne,
- 3) vikten av att minst två fast anställda, erfarna lärare med dokumenterad vetenskaplig och pedagogisk skicklighet inom ämnesområdet diakoni finns tillgängliga vid institutionen för diakoni. Dessa skall bedriva forskning inom delvis olika områden med syfte att bredda handledar-kompetensen,
- 4) vikten av att de olika utbildningarna och de olika ”utbildningsorterna” relateras till varandra för att på så sätt skapa förutsättningar för en kreativ forsknings- och utbildningsmiljö. Denna fråga berör också biblioteks-resurserna och deras lokalisering.

Mot bakgrund av det som ovan har anförts menar vi att den föreslagna utbildningsgången inte uppfyller de kvalitetskrav som måste ställas på en högskoleutbildning för att magisterexamen skall kunna utfärdas. Däremot är det fullt möjligt att med mindre förändringar och förstärkningar utveckla en högskoleexamen om 80 poäng. Utbildningen är enligt förslaget redan tvåårig och borde kunna utgöra underlag för en närmare framtida innehålls-granskning. En sådan utbildning skulle därmed kunna innebära ett tydliggörande av diakonivetenskapen som ämne och skapa förutsättningar för lärar- och studeranderekrytering.

Högskoleverkets yttrande

Ansökan om rätt att utfärda magisterexamen i diakonivetenskap

(Remiss 1997-09-18, dnr U97/2609/UH)

Utbildningsdepartementet har anmodat Högskoleverket att yttra sig över ansökan från Ersta Sköndal högskola (1997-06-24) om rätt att utfärda magisterexamen i diakonivetenskap.

Högskoleverket har anlitat professor Carl-Gustaf Andrén, Lund (ordförande), professor Gustav Björkstrand, Åbo Akademi och docent Anders Bäckström (sekreterare), Uppsala universitet för att som sakkunniga biträda verket i handläggningen av ärendet. Docent Tryggve Wyller, universitetet i Oslo har förordnats att biträda sakkunnigruppen som expert.

Högskolans ansökan med underlagsmaterial har granskats av gruppen. Vid besök på högskolan har överläggningar förts med skolans styrelse, lärar- respektive studeranderepresentanter. Bibliotek, undervisningslokaler och studerandemiljö har granskats. Genom studiebesök vid diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg har sakkunnigruppen orienterat sig om diakonivetenskapens framväxt i Tyskland.

Gruppen har avlämnat sitt yttrande till Högskoleverket den 27 februari 1998. Yttrandet bifogas.

De sakkunniga bedömer att den föreslagna utbildningen inte uppfyller de kvalitetskrav som måste ställas på en högskoleutbildning. Därför föreslås ej bifall till ansökan om magisterexamen i diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola.

Det är däremot, enligt gruppen, fullt möjligt att med mindre förändringar och förstärkningar utveckla en högskoleutbildning, som leder till högskoleexamen om 80 poäng. En sådan utbildning kan innebära ett tydliggörande av diakonivetenskapen som ämne och skapa förutsättningar för lärar- och studeranderekrytering. Den kan därmed utgöra underlag för en ny framtida bedömning.

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas yttrande och föreslår att ansökan från Ersta Sköndal högskola om rätt att utfärda magisterexamen i diakonivetenskap avslås.

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören efter föredragning av utredaren Haggström. Därjämte har närvarit avdelningschefen Ögren.

Agneta Bladh

Irène Haggström

Kopia:
Ersta Sköndal högskola
De sakkunniga

Bilaga

Diakonivetenskap vid universitetet i Heidelberg

Inledning

För att förstå framväxten av diakonivetenskap vid tyska universitet är det viktigt att känna till två grundläggande bakgrundsförhållanden. Det ena är diakoniinstitutionernas starka ställning inom det tyska välfärdssamhällets ram. Det andra gäller dels universitetens knytning till de enskilda delstaterna (Bundesländer), dels det förhållandet att Tyskland inte består av *en* evangelisk kyrka utan av en rad geografiskt orienterade delkyrkor (Landeskirchen). Delstaterna och de evangeliska delkyrkorna följer inte samma geografiska indelning vilket ytterligare bidrar till den komplexa bilden. Dessa frågor skall beröras kortfattat inledningsvis.¹

Diakoni och välfärd

Då den tyska välfärdsstaten byggdes upp efter andra världskriget kom den evangeliska och katolska kyrkan i Tyskland, tillsammans med ytterligare fyra fria välfärdsorganisationer, att få en särskild ställning inom det sociala systemets ram.² I praktiken kom dessa sex välfärdsorganisationer att utgöra grunden för samhällets social- och sjukvårdssystem utifrån subsidiaritetsprincipen, dvs. principen att hjälp och stöd skall tillhandahållas på ”så låg nivå som möjligt” inom samhällsorganisationen, t.ex. inom den familj eller det sociala nätverk som individen tillhör samt föreningar och organisationer. Inom den romersk-katolska traditionen organiserades verksamhet och utbildning inom det s.k. ”Deutscher Caritasverband” med centrum i Freiburg. Inom den evangeliska kyrkan samlades verksamheten inom det s.k. ”Diakonisches Werk der EKD” (Evangelische Kirche in Deutschland) med säte i Stuttgart. Tillsammans har dessa organisationer drygt 50 000 större eller mindre sociala hjälpcentra, ålderdomshem, skolor eller sjukhus (med olika inriktning) och omkring 800 000 anställda. Diakonin i Tyskland utgör därmed en del både av det officiella sociala (försäkrings)systemet och av hälsovården och omsätter mer än 6 miljarder D-mark. Av de totala kostnaderna i landet för socialtjänst och hälsovård ”omsätter” de båda diakoniinstitutionerna Diakonische Werk och Deutscher Caritasverband ca

hälften. Detta gör att diakonin i Tyskland är en av de största omsorgsorganisationerna i Europa. De sex officiellt godkända frivilligorganisationerna är följande (s.k. Wohlfahrtsverbände):

- a) Arbeiterwohlfahrt (Arbetarrörelsens välfärdsorganisation)
- b) Deutscher Caritasverband (Romersk–katolska kyrkans välfärdsorganisation)
- c) Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband (Samlingsorganisation för ideologiskt oberoende välfärdsorganisationer)
- d) Deutscher Rotes Kreuz (Tyska Röda Korset)
- e) Diakonisches Werk der EKD (Evangelische Kirche in Deutschland)
- f) Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland (Judiska välfärdsorganisationen).

Fram till år 1992 hade dessa officiellt godkända fria välfärdsorganisationer en privilegierad ställning, då statliga uppdrag lades ut. I exempelvis Socialtjänstlagen (Bundessozialhilfegesetz) fastställs att om människors behov av social service kan tillgodoses genom de frivilliga organisationernas försorg, skall myndigheterna avstå från att organisera sådan service. Detta gäller inte ekonomiskt bistånd. Myndigheterna har därför att samverka med de fria organisationerna i frågor som rör socialtjänstens organisation och serviceutbud. Genom en förändring av sociallagstiftningen (Pflegeversicherungsgesetz) håller detta ”monopol” på att luckras upp i takt med en ökad marknadsanpassning av vården. Allt fler kommersiellt drivna daghem och vårdhem växer fram. Detta gäller särskilt hemtjänsten som är lätt att finansiera genom privata bolag. Detta har hittills påverkat diakoninstitutionerna endast marginellt. Den diakonala verksamheten i Tyskland finansieras till stor del av socialförsäkringssystemet liksom av övriga statliga anslag. Kyrkliga anslag och avkastning på fonder utgör en mindre del. Kollekt, medlemsavgifter och bidrag från företag och enskilda utgör en marginell del av intäkterna.

Den lokala organisationen

Det andra bakgrundsförhållandet har att göra med att Tyskland består av 16 delstater (Bundesländer) som i vissa avseenden är självständiga. Medan gemensamma angelägenheter för hela riket fastställs av förbundsdagen i Bonn (i framtiden: Berlin, t.ex. försvars- och utrikespolitik) fattas beslut i utbildningsfrågor av de enskilda delstaterna (Bundesländer). Detta gör att utbildningsorganisationen kan variera mellan universiteten. I alla delstater

är socialvården dock i huvudsak delegerad till de sex välfärdsorganisationerna. I den delstat som universitetet i Heidelberg är beläget, Baden–Württemberg, är den kyrkliga traditionen relativt stark vilket ger diakoniinstitutionerna en mer framträdande ställning. Detta gäller både Diakonische Werk och Deutscher Caritasverband.³

På samma sätt är Tysklands religiösa karta uppdelad i olika delkyrkor (Landeskirchen). Dessa är helt självständiga. I motsats till den statliga organisationen finns ingen överkyrklig instans som fattar beslut. EKD, med huvudkontor i Hannover, är enbart ett samordningsorgan för gemensamma policyfrågor. En sådan gemensam fråga gäller välfärdssamhällets utveckling utifrån teologiska och etiska synvinklar. Denna situation präglar utbildningen i Heidelberg som i sin planering är inriktad mot de lokala delkyrkorna och de lokala diakonala organisationerna. Även Diakonische Werk har en lokalt orienterad organisation, som följer delkyrkorna, medan det nationella centrat i Stuttgart endast har samordnande karaktär. Mot den här bakgrunden går det att förstå att diakoniinstitutionerna är ekonomiskt självständiga enheter med egna styrelser fristående från kyrkorna samtidigt som de följer den kyrkliga organisationen. Inom den romersk–katolska kyrkan är organisationen mer nationell.

Diakonivetenskapens framväxt

För att förenkla framställningen skall endast diakonivetenskapens ställning i Heidelberg beröras här. Då avses undervisning och forskning relaterad till den evangeliska kyrkans diakoniverksamhet som den tar sig uttryck främst genom *Diakonisches Werk*. Den romersk–katolska diakonivetenskapen ”Caritaswissenschaft” har i flera avseenden följt en parallell utveckling.

Diakonivetenskapens framväxt skall ses mot bakgrund av diakonins samhällsetablerade och lokala ställning. Då diakonivetenskap i en tysk kontext diskuteras avses inte enbart en teoretisk analys av sociala/diakonala handlingar utförda av anställda församlingsdiakoner, som i Sverige. Då avses också en vidare analys av den omsorgsverksamhet som utövas av specialiserade institutioner som ingår i *Diakonisches Werk*. Det innebär institutioner som har växt till i styrka under efterkrigsperioden inriktade på barnomsorg, ungdomsvård, alkoholistvård, socialvård, äldreomsorg och ren sjukvård. Mot denna bakgrund blir det intressant att reflektera teoretiskt–teologiskt över diakonins roll och identitet inte minst i relation till olika befattningshavares

professionalitet. Detta gäller också i relation till principen om den generella välfärden i samhället liksom till organisationen av kyrklig diakoni. Av särskilt intresse är att överväga de diakonala handlingarnas teologiska och praktiska natur. Vad är det som gör att sociala handlingar blir diakonala? Hur är dessa handlingar relaterade till kyrkans uppdrag och väsen? Det forskningsfält som växer fram finns i skärningspunkten mellan kyrklig diakoni och samhällelig socialvård eller omsorg. Det är detta fält som den diakonivetenskapliga forskningen i Heidelberg avser. Diakonivetenskaplig forskning och utbildning är därför inte i första hand inriktad på ett specifikt diakonyrke relaterat till församlingstjänsten utan på ett kunskaps- och kompetensområde inom det sociala omsorgsfältet som olika yrkesgrupper i kyrka och samhälle kan ha nytta av. Detta gäller särskilt personer i ledande ställning inom de lokala diakoninstitutionerna, dvs. både präster/diakoner och personer anställda inom ekonomisk förvaltning, socialtjänst och sjukvård.

Diakonivetenskaplig forskning och undervisning har alltid bedrivits inom ramen för de teologiska fakulteterna i Tyskland. Historisk diakoni, liksom den teologiska motiveringen till kyrklig diakoni (inklusive ämbetssteologi), har av tradition legat inom den Praktiska teologin. Den bibliska motiveringen till diakonin har behandlats inom exegetiken och etiken har svarat för den socialetiska analysen. Denna ordning gäller fortfarande. Historisk diakoni, ämbetssteologi, biblisk diakoni och socialetik studeras inom respektive ämnesområde vid Teologisk fakultet. Diakonivetenskap uppfattas dock som ett delvis nytt ämne med tematisk inriktning. Ämnet är bredare till sin karaktär och syftar till att analysera *diakoni som kyrkans sociala handlande* genom att relatera empirisk, socialvetenskaplig och samhällsvetenskaplig forskning med teologisk, filosofisk och etisk forskning. *Det är i spänningsfältet mellan teologisk analys och socialvetenskaplig empiri som diakonivetenskapen har sin kärna.* Detta nya ämne är relaterat till teologisk fakultet i Heidelberg. Forskning och utbildning inom ämnet bedrivs vid diakonivetenskapliga institutet.

Under efterkrigsperioden har således ett kunskapsområde växt fram som avser analysen av kyrkornas sociala handlande inom välfärdssamhällets ram. Det är detta kunskapsområde som kräver teoretisk bearbetning och som diakonivetenskapen i första hand avser att belysa och teologiskt analysera. Detta område har blivit allt mer aktuellt i takt med den ekonomiska recessionen i Europa.

Diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg

Diakonivetenskap i denna bredare mening fanns redan vid universitetet i Berlin från och med år 1927. Verksamheten hade sin bakgrund dels i den Inre mission som utgick från Wicherns initiativ 1848, dels i det socialietiska program som utformades i Wicherns anda. Institutet förlades till Teologisk fakulteten. Det stängdes dock av nationalsocialisterna år 1938. Det diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg kan ses som en efterföljare och grundades år 1954 gemensamt av EKD (Evangelische Kirche in Deutschland), Centralstyrelsen för Inre missionen (idag närmast Diakonische Werk der EKD), den lokala Inre missionsorganisationen i Baden och den evangeliska delkyrkan i Baden i samarbete med Teologiska fakulteten vid universitetet i Heidelberg. Professuren i Praktisk teologi/diakonivetenskap inrättades samma år och utbildning blev tillgänglig (fördjupningsstudier). År 1992 blev det möjligt att bedriva påbyggnadsstudier (Aufbaustudien) inom ämnet diakonivetenskap och avlägga diplomexamen i diakonivetenskap. Detta gav ämnet en mer självständig ställning. Samtidigt som diakonivetenskapen håller på att utvecklas till ett eget ämnesområde är det fortfarande formellt sett en del av den praktiska teologin vid Teologisk fakultet. Detta markeras bl.a. av att direktorn vid det diakonivetenskapliga institutet också är ”ordinarius” i Praktisk teologi samt att institutets lokaler är inrymda i det Praktisk teologiska seminariet. Det är i dag möjligt att avlägga doktorsexamen i diakonivetenskap men det bör noteras att examen utfärdas i examensämnet Praktisk teologi/diakonivetenskap. Inom *ämnet* diakonivetenskap kan doktorsexamen för närvarande inte avläggas. Forskarutbildning finns dock. Innehavare av professuren är teologie och filosofie doktor Theodor Strohm utnämnd till professor i Praktisk teologi vid universitetet i Heidelberg år 1982 och sedan 1986 tillika direktor för Diakonivetenskapliga institutet. Ämnets självständiga karaktär markeras dock av ett omfattande bibliotek, där de olika forskningsområdena inom ämnet diakonivetenskap finns väl företrädda. Läsplatser finns i anslutning till biblioteket. Institutet utgör därmed en stimulerande forsknings- och utbildningsmiljö i relation till Teologiska fakulteten.

Vid universitetet i Heidelberg finns 20 professurer i teologi varav fem i Praktisk teologi, dock med olika inriktning, dvs.:

- a) Praktische Theologie/Diakoniewissenschaft
- b) Praktische Theologie/Gemeindeaufbau und Strukturfragen der Kirche
- c) Praktische Theologie/Homiletik
- d) Praktische Theologie/Religionspädagogik
- e) Praktische Theologie/ Pastorallehre und Homiletik.

Det är professorn i Praktisk teologi/diakonivetenskap som är föreståndare för Diakonivetenskapliga institutet. Förutom professuren finns två assistenttjänster inrättade. Dessa innehas av teol. dr Arnd Götzelmann, heltid, av teol. dr Renate Zitt, halvtid, och teol. kand. Volker Herrmann, halvtid (disputerar 1998). Assistenttjänsterna är knutna till professuren och är tidsbegränsade till sex år. Tjänsterna skall närmast jämföras med svenska forskarassistenttjänster. Innehavaren av tjänsten förväntas meritera sig för docent- och/eller professorskompetens (habilitation). Icke disputerade kan endast inneha assistenttjänst i tre år. Dessutom finns en hel sekreterartjänst och en halv bibliotekstjänst inrättad. Vid sidan av dessa universitetstjänster bekostar de övriga intressenterna (Diakonisches Werk der EKD i Stuttgart, olika regionala Diakonische Werke och olika regionala delkyrkor) tre projektjänster. Av den totala budgeten finansieras omkring 70 % av universitetet i Heidelberg. Vaktmästar- och städpersonal, liksom ekonomisk förvaltning, bestrids t.ex. av universitetsförvaltningen. Totalt arbetar sju personer vid institutet på minst halvtid.

Vid sidan av universitetet i Heidelberg, där de avgörande besluten fattas, finns en styrelse för Diakonivetenskapliga institutet. Ledamöterna av denna styrelse representerar de intresseorganisationer som ekonomiskt och på andra sätt bidrar till verksamheten. I avgörande frågor som t.ex. tillsättning av professor i Praktisk teologi/diakonivetenskap är styrelsen endast rådgivande.

Den diakonivetenskapliga utbildningens organisation och innehåll

Målet med den diakonivetenskapliga utbildningen är enligt studieplanen att bidra till teologisk och samhällsvetenskaplig reflexion kring kyrkans eller församlingens sociala handlande (kompetens). Genom denna reflexion bibringas präster, diakoner, ekonomer, socialarbetare, jurister och andra en fördjupad kunskap inom ämnesområdet diakoni. För att uppnå detta mål måste den diakonivetenskapliga utbildningen stå i spänningsfältet mellan å ena sidan socialvetenskaplig och humanistisk forskning och å andra sidan teologisk forskning. För studerande vid teologisk fakultet ger det socialvetenskapliga perspektivet en fördjupad förståelse av kyrkans eller församlingens sociala omsorgsroll. För studerande från andra fakulteter ger utbildningen underlag för reflexion om kyrkans samhällsroll i stort. Detta gäller inte minst i relation till övriga organisationer inom välfärdssamhällets

ram. Eftersom diakonyrket är utformat på ett delvis annat sätt i Tyskland jämfört med i Sverige finns inte församlingsdiakoner direkt apostroferade i målskrivningen för utbildningen. Däremot finns en rad yrken angivna som är relaterade till det diakonala fältet och som motiverar den tvärvetenskapliga inriktningen.⁴

Utbildningen vänder sig i första hand till tre målgrupper: a) till studerande vid Teologisk fakultet som ser de diakonivetenskapliga studierna som en del av sin praktisk-teologiska utbildning. Dessa deltar endast i utvalda kurser, b) till andra studerande vid Teologisk fakultet som önskar fördjupa sig genom en kurs på ett eller två år inom ramen för teologisk grundexamen (Schwerpunktstudium: ungefär fördjupningskurs). Detta ger studenten i fråga en specifik kompetens inom det diakonivetenskapliga området. Dessa studier lämpar sig t.ex. för blivande präster som avser att arbeta inom diakoniinstitutioner eller som fortbildning, c) till teologie studerande liksom till studerande vid andra fakulteter som önskar en tvåårig påbyggnadskurs i diakonivetenskap, s.k. Diplom-Aufbaustudium (ungefär: "post-graduate" studies). Kursen inrättades år 1992, är godkänd av tyska delstaten Baden-Württemberg och ger rätt att utfärda examen i diakonivetenskap. Behöriga för denna utbildning är studerande som har avlagt teologisk, medicinsk, juridisk eller filosofisk grundexamen. Utbildningen riktar sig således inte endast till teologie studerande. Den lämpar sig också för studerande i ekonomi, medicin, rättsvetenskap, samhällsvetenskap, pedagogik, psykologi och sociologi. Däremot är inte utbildade socionomer eller diakoner automatiskt behöriga eftersom dessa utbildningar ligger på s.k. "Fachhochschule"-nivå (närmast högskole- eller collegenivå). Detta gäller i ännu högre grad sjukvårdsutbildade personer, t.ex. sjuksköterskor. Denna senare utbildning betraktas som en yrkesutbildning med alltför låg grad av teoretisk inriktning för att ge behörighet till högre studier. Dessa regler håller dock på att ses över. Bl.a. håller en utbildning i vårdvetenskap på att införas. Eftersom socionom- och diakonutbildning alltid är på "fachhochschule"-nivå kan dock personer med dessa grundutbildningar antas efter särskild prövning. För dessa senare grupper utgör diakonivetenskapen inte en påbyggnadskurs, med syfte att fördjupa tidigare kunskaper inom området, utan bör snarare betraktas som en ytterligare utbildning med syfte att bredda examen. Av de studerande vid den tvååriga diakonivetenskapliga utbildningen utgörs drygt hälften av teologie studerande medan studerande från övriga fakulteter utgörs av ca 35 %. Det är således endast 15 % av de studerande som har socionom- eller diakonexamen i botten.

Utbildningen innehåller två huvuddelar:

- I a) Bibelteologisk, historisk och systematisk– teologisk bakgrund
- b) Diakonivetenskaplig teoribildning
- c) Diakonalt handlande

- II d) Välfärdssamhällets rättsliga och organisatoriska form
- e) Det sociala systemets organisation
- f) Det sociala arbetets metoder, socialpedagogik
- g) Analys av diakonivetenskapligt relevanta aspekter inom sociologin, t.ex. kyrkosociologi och socialfilosofi
- h) Självvård och rådgivning
- i) Medicinsk etik och socialmedicin.

Till detta kommer diplomarbetet (motsvarande examensuppsats) som skall genomföras på tre månader (ca 20 poäng). Detta skall kunna ske genom aktiv handledning. Ämnesvalet sker i samarbete med examinator.

Under studietiden skall också genomföras:

- en exkursion
- minst fyra veckors diakoni- eller socialpraktik
- ett problemorienterat projekt relaterat till kommande yrkesverksamhet.

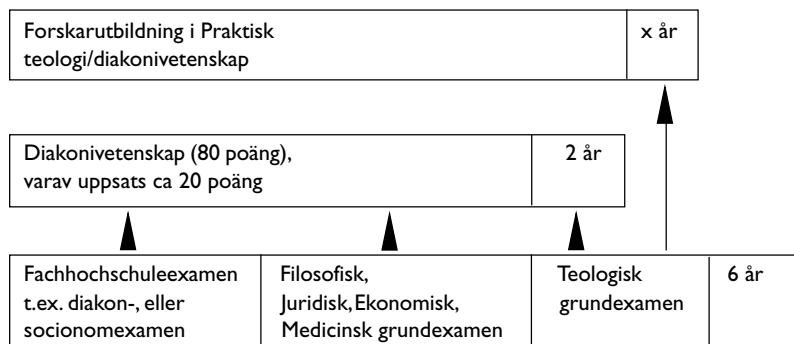
De studerande förväntas delta i sociala aktiviteter vid institutet.

Föreläsningar och seminarieövningar inom ramen för ”Diplom-Aufbaustudium” syftar sammanfattningsvis till att ge en historisk och aktuell överblick över diakonins teoretiska förutsättningar och praktiska utformningar i ett kyrkohistoriskt och aktuellt perspektiv. Det gäller t.ex. bibliska och teologiska utgångspunkter för diakonin, diakonins arbetsområden och målgrupper, sociala frågor och problem relaterade till den diakonala omsorgen. Inom det socialvetenskapliga området behandlas metoder för socialt arbete, socialpedagogik, lednings- och organisationsfrågor inom diakonala institutioner, socialmedicin och medicinsk etik. Till detta kommer grundläggande kunskap om det tyska sociala systemet. Utbildningen ger således en bred kompetens inom det diakonivetenskapliga ämnesområdet.

De studerande vid teologisk fakultet som önskar bedriva forskarstudier i diakonivetenskap skall ha avlagt en teologie kandidatexamen som ger full

behörighet inom de fem teologiska disciplinerna Gamla testamentets exegetik, Nya testamentets exegetik, Praktisk teologi/diakonivetenskap, Systematisk teologi och Historisk teologi.

Utbildningen kan illustreras på följande sätt:

Diakonivetenskaplig forskning

Diakonivetenskapliga institutet koncentrerar sig i dag på fem forskningsområden som klargör ämnets vetenskapliga innehåll:⁵

1. Analyser av vetenskapsteoretiska och metodologiska frågor relaterade till diakonivetenskapen som kunskapsområde i spänningsfältet mellan teologisk och humanistisk/samhällsvetenskaplig forskning. Särskilt beaktas relationen mellan empirisk och teoretisk forskning.
2. Analyser av diakonal teori och praxis i relation till utvecklingen av den moderna socialstaten ur både ett lokalt/regionalt och internationellt perspektiv. Forskningen består a) av historiska kartläggningar av sociala och kulturhistoriska traditioner relaterade till framväxten av det moderna välfärdssamhället, b) av jämförande studier mellan olika sociala system i Europa, c) av analyser av de europeiska välfärdssystemens ökande överensstämmelse och d) av analyser av kyrkans utvecklingsverksamhet i relation till den s.k. globala diakonin.
3. Analyser av den församlingsdiakonala dimensionen inom församlingsverksamhetens ram s.k. "Diakonischer Gemeindeaufbau" och av kyrkans sociala/diakonala organisationer. Detta sker a) genom fallstudier av diakonal

verksamhet både på det lokala och regionala planet, b) genom jämförande analyser av de fria välfärdsorganisationernas utveckling i Tyskland s.k. "Freie Wohlfahrtspflege", c) genom studier av den kyrkligt sociala verksamhetens professionalisering och samtidiga frivilliga orientering, d) genom studier av det kyrkliga diakonatets innehåll (yrkesroll) i relation till församlingssyn och ämbetsuppfattning och e) genom analyser av (1) de diakonala/sociala tjänsternas kvalitet utifrån ett managementperspektiv, (2) företagskulturers betydelse "corporate identity" för verksamhetens utformning och (3) organisationsutveckling och ledningsfrågor inom ramen för diakonala "företag", t.ex. sjukhus, ålderdomshem, barnhem etc.

4. Tidshistoriska, kyrkohistoriska och teologiska analyser av den kyrkliga diakonins utformning i historisk och aktuell tid. Detta sker genom a) analyser av den bibliskt grundade synen på diakoni inom urkyrkans ram liksom av övrig social verksamhet vid denna tidpunkt, b) fallstudier av teologiska frågor och problem inom ramen för den offentliga och frivilliga välfärdsverksamheten i aktuell och historisk tid (inom detta område faller studier kring kyrkans och diakonins roll under nazitiden), c) studier av den interreligiösa dialogen och d) undersökningar av etiska ställningstaganden och beslutsprocesser inom diakonin.

5. Utvärderings- och verksamhetsanalyser med syfte att a) utveckla metoder för att utvärdera diakonal verksamhet genom att fokusera på innovativa verksamhetsområden, b) att utveckla specifika samhällsvetenskapliga och diakonivetenskapliga analysbegrepp relaterat till verksamhetsforskningen c) jämförande studier mellan diakonala och sociala projekt t.ex. "Lebenswelt"-orienterad ungdomsverksamhet, handikappverksamhet och verksamhet relaterad till hälsovården, d) undersökningar av samverkansprojekt mellan (församlings)diakonal verksamhet och samhällsorienterad socialvård och e) medverkan i internationella forskningsprojekt av typ EU:s helios-, anti-poverty- och youth-start-program.

Forskningsområdena syftar sammanfattningsvis till att klargöra 1) det diakonivetenskapliga ämnets identitet, 2) ämnets socialvetenskapliga och internationella orientering, 3) den institutionella (och kyrkliga) diakonins organisatoriska förutsättningar och 4) diakonins historiskt-teologiska motiveringar samt 5) dess verksamhetsinriktning i relation till samhället i stort.

Följande projekt pågår eller har avslutats under senare år:⁶

- 1) Sammanställning av lagstiftning som omramar diakonin inom "Evangelische Kirche in Deutschland" (EKD) (No 6 i serien Diakoniewissenschaftliche Studien).
- 2) Produktion av bibliografi, diskussionsskrift samt övrigt material inför Inre missionens 150-års jubileum år 1998 i samarbete med "Diakonisches Werk der EKD".
- 3) Diakonal verksamhet under det tyska kejsardömet 1871–1918 (No 7 i serien Diakoniewissenschaftliche Studien).
- 4) Väckelserörelserna och den sociala frågan. Ingår i ett kyrkohistoriskt projekt om pietismens ställning i Tyskland.
- 5) Utgivning av Johann Hinrich Wicherns (1808–1881) samlade predikningar.
- 6) Kartläggning av diakonala institutioners utveckling under nazitiden med särskild hänsyn till eutanasi frågan.
- 7) Diakonämbetets innehåll. Utredningsuppdrag med förslag till definitioner.
- 8) Diakoni som själavård – själavård som diakoni.
- 9) Publikation av diakonivetenskapligt relevanta internationella texter på tyska, t.ex. texter som berör diakonatets förnyelse.
- 10) Samarbetsprojekt med "Europäischen Verband für Diakonie" kring kyrkans diakonala/sociala ansvar ur ett europeiskt perspektiv. Projektet fokuserar bl.a. på samverkan mellan europeiska länder/kyrkor.
- 11) Kartläggning av den lokala barnstugeverksamhetens roll som mötesplats inom församlingens och det lokala grannskapets ram. Modellprojekt kring samverkan mellan tre lokala församlingar, delkyrkan "Diakonisches Werk der Pfalz" och delstaten Rheinland-Pfalz.
- 12) Den evangeliska ungdomsvårdens historia.
- 13) Projekt som syftar till tvärvetenskapligt och internationellt forskningsutbyte med vårdvetenskapen.
- 14) Analys av de samhällspolitiska förutsättningarna för församlingens hemtjänst under 1800- och 1900-talen.
- 15) Etiska frågor inom medicin kring abort, eutanasi och handikapp. Bioetiska frågor undersöks särskilt. Institutet medverkar i diskussionen kring den bioetiska konventionen.

Diakonivetenskapliga institutet utger en informationsskrift årligen samt har en egen publikationsserie (avhandlingar, större arbeten och konferensrapporter).

Diakonivetenskapens deldiscipliner kan illustreras på följande sätt:⁷

Avslutning

Diakonivetenskapen i Tyskland håller på att etablera sig som ett eget forsknings- och undervisningsområde i spänningsfältet mellan teologisk reflexion och samhällsvetenskaplig empiri med fokus på kyrkornas sociala/diakonala handlande. Ämnesområdet klargörs av sin fokusering kring kyrkans sociala/diakonala handlande, genom analyser av diakonins historiska framväxt och teologiska motivering, genom social- eller samhällsvetenskapliga analyser av välfärdssystemet, genom församlings- och organisations-teoretiska analyser där bl.a. yrkesidentiteter behandlas och avslutningsvis genom komparativa europeiska eller internationella analyser av välfärdssamhällets utveckling inte minst utifrån subsidiaritetsprincipens ställning. Ytterst kan man fastställa ett kunskapsområde som innebär en grundläggande analys av diakoniinstitutionernas och kyrkornas roll som samhällsorganisationer inom välfärdssamhällets ram. Det är dock *relationen* mellan samhällsvetenskaplig/empirisk och teoretisk/teologisk forskning som står i fokus. Ämnesområdet har tidigare i huvudsak varit historiskt-teologiskt orienterat och relaterat till den praktiska teologin. Diakonivetenskapens behov av att frigöra sig från den praktiska teologin markeras bl.a. av den vikt man i Heidelberg lägger vid vetenskapsteoretiska analyser. Ämnet är tematiskt och kan liknas vid en tvåårig utbildning i gerontologi vid universitetet i Heidelberg eftersom båda utbildningarna är tvärvetenskapligt upplagda med fokus

på ett problem som också utgör ämnet. Det förefaller dock som om processen mot ett eget ämnesområde inte är avslutad i Tyskland. Samtidigt är det tydligt att diakonivetenskapen som akademiskt fördjupningsämne (huvudämne) har en naturlig relation till Teologisk fakultet. Ämnesområdet har på ett sätt avknoppats ur den praktiska teologin, men har på ett annat sätt fått sin identitet genom att infogas eller relateras till samhällsvetenskaplig empiri. Detta ger ämnesområdet en delvis oklar ställning.

Det går också att tolka ämnesrådets framväxt som ett svar på teologins ökande isolering i ett starkt kunskapsspecialiserat samhälle. Utifrån detta perspektiv kan jämförelser göras med framväxten av professorer i religionsbeteendevetenskap i de nordiska länderna på 1960- och 70-talen. Om man bortser från fokuseringen på de diakonala institutionerna i Tyskland finns vissa paralleller.

Den diakonivetenskapliga forskningen och utbildningen i Tyskland präglas av den specifika roll som de fria diakoniinstitutionerna spelar inom välfärds-samhällets ram. Även om diakonins privilegierade ställning som välfärdsproducent håller på att naggas i kanten, är verksamheten ytterst etablerad och kan förväntas bestå under överskådlig framtid. Det tyska systemet förefaller att vara ett stabilt exempel på en korporativ europeisk välfärdsmodell.

Utifrån den sociala och politiska situation som nu råder i Tyskland har frånvaron av en teoretisk analys av diakonal praxis blivit allt mer besvärande. Detta gäller också behovet av en mer kvalificerad utbildning inriktad på yrken inom det sociala/diakonala området. Till detta kommer nya förväntningar på frivillighet. Det beräknas att de frivilliga organisationerna redan i dag har 1,5 miljoner ”frivilliga” knutna till sig. Då avses icke anställda personer som arbetar minst 15 timmar per vecka. Också inom detta område dominerar kyrkornas sociala institutioner. Detta fenomen kommer att kräva ytterligare bearbetning både teoretiskt och empiriskt.

Detta är sannolikt bakgrunden till det ökande intresset för diakonivetenskaplig forskning och utbildning i Tyskland. Inom det evangeliska området har en honorärprofessur i diakonivetenskap inrättats vid Teologiska fakulteten i Bonn. År 1996 utvidgades professuren i Praktisk teologi vid universitetet i Marburg till att också omfatta diakonivetenskap.⁸ Ytterligare ett diakonivetenskapligt institut håller på att grundas i relation till den teologiska

fakulteten i München.⁹ Vid de evangeliska ”fackhögskolorna” i Dresden, Berlin och Bochum har professorer i diakonivetenskap inrättats under senare år, varav den sista tjänsten tillsätts den 1 mars 1998. Tjänsterna är kombinerade med socioetik eller församlingspedagogik. Riktlinjer har dragits upp för ytterligare ett diakonivetenskapligt institut med en professors-tjänst. Institutet avses bli relaterat till Augustana-högskolan i Neuendettelsau. Beslut är dock inte fattat än.¹⁰ Frikyrkorna har en utbildning i diakonivetenskap vid det nybildade ”Bildungszentrum des Bundes Evangelisch-Freikirchlicher Gemeinden Eltsal”. Till detta kommer det romersk-katolska institutet ”Institut für Praktische Theologie-Bereich für Caritaswissenschaft und Christliche Sozialarbeit” relaterat till Teologiska fakulteten vid universitetet i Freiburg. Detta institut har växt fram parallellt med institutet i Heidelberg även om tyngdpunkten inom forskning och undervisning tydligare är relaterad till själavården. Fakulteten i Freiburg fick t.ex. examensrätt i ”Caritaswissenschaft” år 1993.¹¹ Ytterligare en romersk-katolsk utbildning i ”Caritaswissenschaft” har initierats av Teologiska fakulteten vid universitetet i Passau fr.o.m. läsåret 1997/98 och en professur i ”Caritaswissenschaft und angewandte Theologie” har inrättats och tillsatts. Också detta universitetet har fått rätt att utfärda diplomexamen i diakonivetenskap.¹² Utvecklingen inom det diakonivetenskapliga området har således varit i det närmaste explosionsartad under 1990-talet. Det finns inget i den nuvarande samhällsutvecklingen som antyder att ämnesområdet skulle minska i betydelse.

Utvecklingen av diakonivetenskapen i Heidelberg, under de senaste årtiondena, skall ses i detta sammanhang. Utifrån diakoniinstitutionernas och utifrån församlingsdiakonala behov är syftet att vetenskapligt analysera utvecklingen av det kyrkligt sociala arbetet, att kritiskt analysera detta sociala arbete som en del av kyrkans diakoni, att teologiskt analysera kriterierna för (evangelisk) diakoni både ur ett lokalt och internationellt perspektiv och att genom grundläggande utbildning förmedla de väsentligaste kunskaperna och handlingsmönstren. Detta är ett kunskapsfält som motiverar egen utbildning som leder till diplomexamen i diakonivetenskap liksom till egen forskarutbildning. Inom teologins ram fungerar således diakonivetenskapen i Heidelberg som ett huvudämne med möjlighet till fördjupning. Avlagd diplomexamen i diakonivetenskap motsvarar närmast en licentiatexamen i Sverige. För de övriga studerandegrupperna utgör diakonivetenskapen en breddning.

Noter

- 1 Framställningen bygger delvis på intervjuer med Professor Theodor Strohm, Dr Renate Zitt, Dr Arnd Götzelmann och Diplom-Diakoniewissenschaftler, teol. kand. Volker Herrmann. Jag vill särskilt tacka sekreteraren vid Diakonivetenskapliga institutet i Heidelberg, teol. kand. Anette Leis för hjälp med materialgenomgång.
- 2 Götzelmann, Arnd. Kurze Skizzen zur Diakoniewissenschaft und zum Heidelberger Diakoniewissenschaftlichen Institut – ein Exempel kirchlichen akademischen Socialwesens, i *Zeitschrift für sozialreform*, no 9/1995, s. 605–616.
- 3 Jeppsson Grassman, Eva. Utblickar mot några länder i Centraleuropa, i *Frivilligt socialt arbete. Kartläggning och kunskapsöversikt*. Rapport av socialtjänstkommittén. SOU 1993:82, s. 263–282.
- 4 Diakoniewissenschaftliches Institut der Theologischen Fakultät der Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. Information über Studium und Forschung 1996.
- 5 Sammanställning av Professor Theodor Strohm
- 6 En innehållsöversikt ges i Diakoniewissenschaft heute – Zwischenbilanz und Perspektive. DWI-INFO. Nr 31/1997/97, 34–90.
- 7 Starnitzke, Dierk. *Diakonie als soziales System. Eine theologische Grundlegung diakonischer Praxis in Auseinandersetzung mit Niklas Luhmann*. Stuttgart u.a. 1996, s. 283.
- 8 Se t.ex. Diakoniewissenschaft heute – Zwischenbilanz und Perspektive. DWI-INFO Nr 31/1997/98, s. 7 ff.
- 9 Diakoniewissenschaftliches Institut München. Konzeption des Instituts, Stencil oktober 1997.
- 10 Aufruf zur Gründung eines Diakoniewissenschaftlichen Instituts an der Augustana-Hochschule in Neuendettelsau. Stencil i maj 1995.

11 Diplom-Aufbaustudiengang, Caritaswissenschaft, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg im Breisgau, studentinformation 1993.

12 Baumgartner, Isidor. Neuer Diplom-Studiengang an der Universität Passau: Caritaswissenschaft und Angewandte Theologie, i Universität Passau. Nachrichten und Brichte, Nr 88/März 1997, s. 7 ff.

Högskoleverkets rapportserie

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:

- Bilaga 1: Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
- Bilaga 2: Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Högskoleverkets rapportserie 1995:1 R

Grundskollärautbildningen 1995

Högskoleverkets rapportserie 1996:1 R

Examensrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling

Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R

Tillsynsrapport – Avgiftsfri utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R

Examensrättsprövning – Konstnärlig kandidat- och magisterexamen

Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R

Examensrättsprövning – Kyrkomusikalisk utbildning vid Skändalsinstitutet

Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R

Kvalitetsarbete vid universitet och högskola

Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R

Vårdutbildningar i högskolan – En utvärdering

Högskoleverkets rapportserie 1996:7 R

Årsrapport för universitet och högskolor 1994/95

Högskoleverkets rapportserie 1996:8 R

Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området

– En utvärdering

Högskoleverkets rapportserie 1996:9 R

The National Quality Audit of Higher Education in Sweden

Högskoleverkets rapportserie 1996:10 R

Avgiftsbelagd utbildning i privat regi – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1996:11 R

Kriterier för benämningen universitet – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1996:12 R

Kvinnor och män i högskolan. Från gymnasium till forskarutbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:13 R

Swedish Universities & University Colleges 1994/95

– Short Version of Annual Report

Högskoleverkets rapportserie 1996:14 R

Examensrättsprövning – Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet

Högskoleverkets rapportserie 1996:15 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås

Högskoleverkets rapportserie 1996:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet

Högskoleverkets rapportserie 1996:17 R

Examensrättsprövning – Uppföljning av teologisk utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:18 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping

Högskoleverkets rapportserie 1996:19 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlstad

Högskoleverkets rapportserie 1996:20 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lärarhögskolan i Stockholm

Högskoleverkets rapportserie 1996:21 R

Högskoleprovet – Genom elva forskares ögon

Högskoleverkets rapportserie 1996:22 R

Högskola på Gotland

Högskoleverkets rapportserie 1996:23 R

Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Kalmar, Karlstad, Växjö, Örebro samt Mitthögskolan och Mälardalens högskola

Högskoleverkets rapportserie 1996:24 R

Årsrapport för universitet & högskolor 1994/95 – Kortversion

Högskoleverkets rapportserie 1996:25 R

Förslag till meritvärdering vid urval på betyg – Högskoleverkets förslag till meritvärdering av nya och gamla gymnasiebetyg m.m.

Högskoleverkets rapportserie 1996:26 R

Redovisning vid universitet och högskolor – Rapport till regeringen

Högskoleverkets rapportserie 1996:27 R

Quality Audit of Uppsala University

Högskoleverkets rapportserie 1996:28 R

Tillsynsrapport – Förfarande med inaktiva doktorander

Högskoleverkets rapportserie 1996:29 R

Examensrättsprövning – Prövning av medieutbildningen vid Mediehögskolan i Uppsala

Högskoleverkets rapportserie 1996:30 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid fem lärosäten

Högskoleverkets rapportserie 1997:1 R

Högskoleutbildningar inom vård och omsorg – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1997:2 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Kristianstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:3 R

Examensrättsprövning – Lärarutbildning vid högskolorna i Borås och

Halmstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:4 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Örebro

Högskoleverkets rapportserie 1997:5 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Dalarna

Högskoleverkets rapportserie 1997:6 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Operahögskolan i

Stockholm

Högskoleverkets rapportserie 1997:7 R

Kvalitet och förändring

Högskoleverkets rapportserie 1997:8 R

Rekryteringsmål för kvinnliga professorer

– ett regeringsuppdrag

Högskoleverkets rapportserie 1997:9 R

Examensrättsprövning – Utbildningar vid Södertörns

högskola

Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R

Examensrättsprövning – Grundskollärarexamen vid Högskolan i Falun/

Borlänge, Högskolan i Jönköping och Högskolan i Kristianstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:11 R

Examensrättsprövning – Utbildningar vid Företagsekonomiska Institutet,

Stockholms Musikpedagogiska Institut och Högskolan i Gävle/Sandviken

Högskoleverkets rapportserie 1997:12 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlskrona/

Ronneby

Högskoleverkets rapportserie 1997:13 R

Examensrättsprövning – Utbildning i pedagogiskt drama vid tre folkhögskolor

Högskoleverkets rapportserie 1997:14 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Gävle/

Sandviken

Högskoleverkets rapportserie 1997:15 R

Pågående uppdragsutbildning i högskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:16 R

- Årsrapport för universitet & högskolor 1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:17 R
- Swedish Universities & University Colleges 1995/96
– Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1997:18 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1997:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Danshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungliga Musikhögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:22 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:23 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:24 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar
Högskoleverkets rapportserie 1997:25 R
- Kandidat- och magisterexamen vid Kungliga Musikhögskolan
– Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:26 R
- Uppföljning av resurstilddelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning
– ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:27 R
- Bilateralt forskningssamarbete med Östeuropa – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:28 R
- Läkarutbildningen i Sverige – hur bra är den?
Bilagor:
• Självvärderingar och extern bedömning
• Vad säger studenterna om läkarutbildningen?
• Vad säger AT-läkare, handledare och examinatorer om läkarutbildningen?
Högskoleverkets rapportserie 1997:29 R
- Apotekarutbildningen vid ytterligare en högskola? – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:31 R
- Gymnasieläroexamen vid Högskolan Dalarna, Luleå tekniska universitet och Mitthögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:33 R
- Konstnärlig högskoleexamen i konst och design vid fem hantverksskolor
– Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:34 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Konsthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:35 R
- Examensmål för läroexamina
Högskoleverkets rapportserie 1997:36 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Halmstad, Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Högskolan i Örebro, Idrottshögskolan samt Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:37 R
- Magisterexamensprövning vid elva högskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:38 R
- Examinationen i högskolan – Slutrapport från Högskoleverkets examinationsprojekt
Högskoleverkets rapportserie 1997:39 R
- Tillväxt och växtvårk – Uppföljning av magisterexamensrätt på medelstora högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:40 R
- Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor. Halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Tekniska högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:42 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Stockholms universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:43 R
- Kvinnor och män i högskolan – från gymnasium till forskarutbildning 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:44 R
- Magisterexamen söker identitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 1997:46 R
- Hur står det till med kvaliteten i högskolan?
Högskoleverkets rapportserie 1998:1 R
- De första 20 åren – utvecklingen vid de mindre och medelstora högskolorna sedan 1977
Högskoleverkets rapportserie 1998:2 R
- Quality Audit of Mid-Sweden University College
Högskoleverkets rapportserie 1998:3 R
- Särskilda utbildningsåtgärder – vad blev det av dem?
En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.
Högskoleverkets rapportserie 1998:4 R
- ”En utmärkt möjlighet att byta karriär”
NT-SVLJX-satsningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:5 R
- ”Bara jag får chansen att få visa vad jag kan”
Satsningen på aspirantutbildningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Karolinska Institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:7 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Högskoleverkets rapportserie 1998:8 R
- Magister- och kandidatexamen i huvudämnen inom vård och omsorg
Högskoleverkets rapportserie 1998:9 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Konstfack
Högskoleverkets rapportserie 1998:10 R
- Högskola i dynamisk utveckling – fyra högskolors förutsättningar att bli universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:11 R
- Kan kiropraktor- och naprapatutbildning inordnas i den statliga högskolan? En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1998:12 R
- Women and men in higher education – from upper secondary to postgraduate training 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1998:13 R

Rapporter i Högskoleverkets rapportserie
speglar Högskoleverkets officiella inställning.

Högskoleverkets rapportserie 1998:14 R
ISSN 1400-948X
ISRN HSV-R--98/14--SE

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar, tillsyn, internationella frågor och studieinformation. Dessutom ansvarar verket för samordningen av det svenska universitetsdatornätet SUNET.

HÖGSKOLEVERKET
National Agency for Higher Education